

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«Органи місцевого самоврядування та територіальна громада:
специфіка взаємодії (на прикладі Бердичівської міської ради)»**

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»

*Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело*

(підпис)

Владислав ДОРОБАЛЮК

Виконав: здобувач вищої освіти,
гр. ПУДМ-61
Владислав ДОРОБАЛЮК

Керівник: к.філол.н., доцент
Ліна СТОРОЖЕНКО

Рецензент: к.е.н., доцент
Людмила ПАРІЙ

Київ, 2023

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут захисту інформації**

Кафедра публічного управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти «Магістр»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Світлана ПЕТЬКУН
«23» лютого 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Доробалюка Владислава Олександровича

1. Тема роботи **«Органи місцевого самоврядування та територіальна громада: специфіка взаємодії (на прикладі Бердичівської міської ради)»**; керівник кваліфікаційної роботи – Стороженко Ліна Григорівна, к.філол.н., доцент, затверджені наказом Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій від «19» жовтня 2023 р. № 145.
2. Термін подання кваліфікаційної роботи – «02» січня 2024 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: спеціальна теоретична і методична наукова література; наукові публікації (статті, монографії, дисертаційні дослідження) провідних вітчизняних та закордонних дослідників за темою кваліфікаційної роботи; результати науково-дослідної роботи кафедри публічного управління та адміністрування «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні»; нормативно-правові документи; матеріали переддипломної практики.
4. Перелік ілюстративного матеріалу: *презентація*
5. Дата видачі завдання: «01» березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Структура роботи, вступ	10.04.2023 – 30.04.2023	Виконано
2.	Розділ I	01.05.2023 – 30.06.2023	Виконано
3.	Розділ II	01.07.2023 – 31.08.2023	Виконано
4.	Розділ III	01.09.2023 – 31.10.2023	Виконано
5.	Висновки, додатки	01.11.2023 – 30.11.2023	Виконано
6.	Презентація	01.12.2023 – 15.12.2023	Виконано

Здобувач вищої освіти _____
Керівник _____
кваліфікаційної роботи _____

Владислав ДОРОБАЛЮК

Ліна СТОРОЖЕНКО

РЕФЕРАТ

Доробалюк В. О. Органи місцевого самоврядування та територіальна громада: специфіка взаємодії (на прикладі Бердичівської міської ради): кваліф. робота на здобуття освіт. ступеня магістра; спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»; Держ. у-т інформац.-комунікац. технолог.; каф. публічного управління та адміністрування; наук. керівник Л. Г. Стороженко, Київ, 2023. 100 с.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження специфіки взаємодії органів місцевого самоврядування з мешканцями територіальної громади на прикладі Бердичівської міської ради Житомирської області.

Об'єкт дослідження – органи місцевого самоврядування та громадськість, як складові суспільних процесів у державі.

Предмет дослідження – взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю при вирішенні питань місцевого значення (на прикладі Бердичівської міської ради).

Короткий зміст роботи. Окреслено дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою у науковій літературі; охарактеризовано законодавче забезпечення співпраці органів місцевого самоврядування з громадськістю; визначено основні засади діяльності та функції Бердичівської міської ради; охарактеризовано служби забезпечення участі громадян у самоврядуванні Бердичівської міської ради; проаналізовано специфіку залучення бердичівської громадськості до місцевих ініціатив; визначено проблеми взаємодії Бердичівської міської ради та громадськості; розглянуто та проаналізовано особливості зарубіжної практики взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою; окреслено перспективи втілення європейського досвіду співпраці органів місцевої влади з громадськістю для Бердичівської міської ради.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, громадськість, територіальна громада, місцеві органи виконавчої влади, громадські неурядові організації, засоби масової інформації.

ABSTRACT

Dorobalyuk V.O. Local self-government bodies and the territorial community: specifics of interaction (on the example of the Berdychiv City Council): qualification. work for obtaining education. master's degree; specialty 281 «Public management and administration»; State University of Information and Communication Technologies.; Department of Public Management and Administration; scientific supervisor L.G. Storozhenko, Kyiv, 2023. 100 p.

The purpose of the qualification work is to study the specifics of the interaction of local self-government bodies with residents of the territorial community on the example of the Berdychiv City Council of the Zhytomyr Region.

The object of the study is local self-government bodies and the public, as components of social processes in the state.

The subject of the study is the interaction of local self-government bodies with the public in solving issues of local importance (on the example of the Berdychiv City Council).

Brief content of the work. The study of the interaction of local self-government bodies with the territorial community in the scientific literature is outlined; the legislative provision of cooperation between local self-government bodies and the public is characterized; the basic principles of activity and functions of the Berdychiv City Council are defined; services for ensuring citizens' participation in self-government of the Berdychiv City Council are characterized; the specifics of Berdychiv community involvement in local initiatives were analyzed; the problems of interaction between the Berdychiv City Council and the public are identified; the peculiarities of the foreign practice of interaction of local self-government bodies with the urban community were considered and analyzed; the prospects of implementing the European experience of cooperation between local authorities and the public for the Berdychiv City Council are outlined.

Keywords: local self-government bodies, public, territorial community, local executive bodies, public non-governmental organizations, mass media.

ЗМІСТ

	стор.
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ	12
1.1. Наукові дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою	12
1.2. Правові аспекти співпраці органів місцевого самоврядування з територіальною громадою	20
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БЕРДИЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ З ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ	28
2.1. Загальна характеристика апарату та основні засади діяльності Бердичівської міської ради	28
2.2. Функції служб забезпечення участі громадян у місцевому самоврядуванні при Бердичівській міській раді	31
2.3. Специфіка залучення мешканців Бердичівської міської територіальної громади до місцевих ініціатив	39
2.4. Проблеми взаємодії Бердичівської міської ради з територіальною громадою	56
2.5. Вплив воєнного стану на співпрацю Бердичівської міської ради з територіальною громадою	59
РОЗДІЛ 3. СВІТОВИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДОЮ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ БЕРДИЧІВСЬКОЮ МІСЬКОЮ РАДОЮ	62
3.1. Польська практика співпраці місцевої влади з громадою	62
3.2. Залучення громадян до участі у місцевому самоврядуванні Чехії	67
3.3. Румунський досвід взаємодії місцевої влади з громадою	70
3.4. Можливості втілення зарубіжного досвіду співпраці органів місцевого самоврядування з громадою в Бердичівській міській територіальній громаді	73
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	85
ДОДАТКИ	91

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Бердичівська МТГ – Бердичівська міська територіальна громада;

Веб-сайт – Офіційний веб-сайт Бердичівської міської ради;

ВІДКГ – Відділ інформаційної діяльності та комунікації з громадськістю виконавчого комітету Бердичівської міської ради;

ВПО – внутрішньо переміщені особи

Громадська рада – Громадська рада при Бердичівському міському голові;

ГДК – Громадські дорадчі комітети;

ГО – Громадська організація;

ЗМІ – Засоби масової інформації;

Молодіжна рада – Молодіжна рада при Бердичівському міському голові;

НГО – Неурядова громадська організація;

ОМС – Органи місцевого самоврядування;

ОСН – Органи самоорганізації населення;

ЦНАП – Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Бердичівської міської ради.

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення демократичної, правової та соціальної держави тісно пов'язане з розвитком громадянського суспільства як сфери суспільної діяльності громадян, що об'єднуються для прийняття спільних рішень, а також захисту прав та інтересів, досягнення спільного блага, у тому числі у взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування (далі – ОМС), політичними інститутами та бізнесом. Враховуючи роль громадянського суспільства у різних сферах суспільного життя, створення сприятливих умов для його розвитку та налагодження взаємодії з його інститутами є важливим завданням органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Однією з найбільш актуальних потреб сучасного українського суспільства є сталий розвиток територіальних громад. Дослідження останніх років, а також дані державної статистики свідчать про скорочення чисельності сільського населення і населення малих міст за рахунок міграції його у великі індустріальні центри України, а також за кордон. Основна причина такої ситуації полягає в тому, що люди не мають можливості на місцях задовольнити свої життєво важливі потреби у працевлаштуванні, отриманні медичної та соціальної допомоги, в якісному навчанні та вихованні дітей і молоді, тобто в тому, що стосується їх благоустрою та соціалізації. Рішенням даних проблем на локальному рівні займаються ОМС. Розвиток місцевої громади та її поліпшення – це продукт участі та роботи самих громадян. Тобто, ефективність вирішення місцевих проблем значно підвищується, якщо в цьому процесі беруть добровільну участь і пересічні громадяни. Саме тому, сучасний етап розвитку демократії характеризується підвищенням ролі територіальної громади в процесі прийняття ОМС управлінських рішень.

Співпраця ОМС з громадськістю на основі принципу партнерства має стати запорукою вирішення найгостріших, актуальних проблем, що хвилюють і непокоять мешканців територіальної громади. Адже, як свідчить зарубіжний

і вітчизняний досвід, без участі громадян регіональна політика перетворюється в байдуже «управління територіями».

Діяльність місцевих органів влади, яка пов'язана з залученням громадян до управління державними процесами, містить значний потенціал щодо застосування комплексу науково обґрунтованих напрямів, форм, методів та інструментів державно-управлінської діяльності. Цей комплекс можна розглядати як дієвий механізм налагодження, підтримки комунікацій і співпраці між владними інституціями та соціальними групами територіальних громад із метою надання якісних адміністративних послуг населенню на відповідній території, створення умов для активної участі громадськості у виробленні державної політики, тим самим сприяючи її участі у виробленні, обговоренні та прийнятті як загальнодержавних рішень, так і рішень на рівні територіальної громади, а також у здійсненні контролю за їх реалізацією. Правильно та належним чином організована робота з організації взаємодії із громадськістю та сформована система принципів дасть змогу місцевим органам влади забезпечити гласність, відкритість та прозорість у прийнятті управлінських рішень та сприятиме створенню зовнішнього та внутрішнього середовища, яке буде сприятливим для ефективного муніципального управління.

Базовими засадами взаємодії ОМС з громадськістю мають бути партнерські відносини, гарантування захисту прав і свобод людини та громадянина, забезпечення суспільного розвитку та економічного зростання. Тож сьогодні на порядку денному стоїть питання вироблення системи заходів і механізмів ефективної взаємодії ОМС і громадянського суспільства з метою підвищення результативності їх діяльності, посилення правомірності в очах громадян, формування нової управлінської культури, що зумовлює актуальність дослідження аспектів такої взаємодії.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити специфіку взаємодії органів місцевого самоврядування з мешканцями територіальної громади на прикладі Бердичівської міської ради Житомирської області.

Мета зумовлює виконання низки **завдань**, серед яких головними визначаємо такі:

- окреслити дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з громадою у науковій літературі;
- охарактеризувати законодавче забезпечення співпраці органів місцевого самоврядування з громадськістю;
- визначити основні засади діяльності та функції Бердичівської міської ради;
- охарактеризувати служби забезпечення участі громадян у самоврядуванні Бердичівської міської ради;
- окреслити специфіку залучення Бердичівської громадськості до місцевих ініціатив;
- визначити проблеми взаємодії Бердичівської міської ради та громадськості;
- розглянути особливості польської практики взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості;
- проаналізувати роль громади у місцевому самоврядуванні Чехії;
- вивчити досвід взаємодії румунської місцевої влади з громадськістю;
- окреслити перспективи втілення європейського досвіду співпраці Бердичівської міської ради з громадськістю.

Об’єкт кваліфікаційної роботи – органи місцевого самоврядування та громадськість, як складові суспільних процесів у державі.

Предмет дослідження – взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю при вирішенні питань місцевого значення (на прикладі Бердичівської міської ради).

Теоретичною основою роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань розвитку місцевого самоврядування та проблем участі громадськості у здійсненні місцевого самоврядування, зокрема М. Баймуратов, О. Батанов, Л. Беззубко, П. Біленчук, В. Водолазький,

О. Заборова, В. Загорський, І. Ібрагімов, В. Кампо, В. Князєв, В. Кравченка, В. Куйбіда, Ю. Куценко, М. Підмогильний, В. Погорілко, М. Пухтинський, О. Скопець, Д. Усаченко, А. Чемирис та ін. Великий внесок у наукові дослідження з проблем взаємодії влади та громадськості зробили В. Барков, В. Баштанник, Ю. Воробйов, А. Колодій, М. Корнієнко, В. Плохих. Актуальні питання розвитку місцевого самоврядування досліджувалися багатьма науковцями, такими як: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, А. Мерзляк, В. Надолішній та ін. Питання інформаційно-комунікаційної взаємодії у своїх працях досліджували відомі зарубіжні вчені: С. Блек, Т. Карл, М. Кастельс, Т. Хант, а також вітчизняні науковці: В. Бебик, С. Довгий, М. Михальченко, А. Новицький, В. Цимбалюк та ін.

Значна кількість наукових робіт, присвячених проблемам взаємовідносин ОМС і громадськості, засвідчує актуальність цієї теми. Однак з огляду на різноманітність аспектів за даним напрямом досліджень та сучасних процесів реформування влади в Україні, залишається без відповідей значна кількість питань, від яких великою мірою залежить подальший процес розбудови громадянського суспільства.

Емпіричною базою роботи є міжнародні документи ратифіковані Україною, нормативно-правові акти України, дані соціологічних опитувань, матеріали науково-практичних конференцій, публікації наукових видань, статистичні матеріали.

Методологія і методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження складають загальнонаукові методи та принципи – теоретичний аналіз, систематизація, порівняння, узагальнення; документальні та аналітичні підходи.

Наукова новизна: в даній роботі здійснене комплексне дослідження форм та механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою та запропоновано можливості втілення зарубіжного досвіду співпраці органів місцевого самоврядування з громадою в конкретній міській територіальній громаді.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формулюванні, поглибленні, узагальненні та доповненні вже існуючих теоретичних знань з питання взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою. Положення, висновки та практичні рекомендації, отриманні в результаті дослідження можуть бути використанні в практичній діяльності органами місцевого самоврядування для подальшого вдосконалення та збільшення ефективності співпраці міської влади з територіальною громадою, а також для підготовки аналітичних матеріалів та підвищення рівня кваліфікації держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення, практичні результати та висновки доповідались та обговорювались на засіданні I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-прикладні аспекти розвитку цифрової держави в Україні» 9 листопада 2023 року (доповідь з публікацією тез «Польський досвід співпраці місцевої влади з громадою»), Всеукраїнському науково-практичному семінарі молодих науковців, аспірантів, здобувачів вищої освіти «Мова і культура як форми людського буття і свідомості нації» 9 листопада 2023 року (доповідь з публікацією тез «Проблеми взаємодії Бердичівської міської ради та громадськості: гуманітарний аспект»), XXIII Міжнародній науково-практичній конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» 04-07 квітня 2023 року (доповідь з публікацією тез «Тенденції розвитку цифрової термінології у публічному управлінні») та під час попереднього захисту кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій 19 грудня 2023 року.

Структура кваліфікаційної роботи передбачає наявність вступу, трьох розділів, підрозділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальний обсяг дослідження – 100 сторінок. Список використаних джерел та літератури складає 58 позицій.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ:

1.1 Наукові дослідження питання взаємодії органів місцевого самоврядування з територіальною громадою

Проаналізувавши ряд наукових джерел, автор дійшов висновку, що питання взаємодії ОМС з громадою є одним з найбільш дискусійних у сучасній науковій літературі. Хоча науковцями досліджується досить широке коло проблем, пов'язаних із співпрацею між місцевою владою та громадою, в Україні не вистачає наукових праць, які б ґрунтовно та більш конкретно розкривали питання взаємодії ОМС з територіальною громадою, методи, форми та механізми її реалізації. Досліджені автором наукові праці здебільшого пропонують аналіз окремих питань участі суб'єктів місцевого самоврядування у процесах соціальної взаємодії. Недостатньо вивченим залишається й зарубіжний досвід співпраці громадськості та місцевої влади.

Серед вітчизняних науковців стан та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні успішно досліджують Б. Андресюк, В. Бабаєв, В. Барков, Ю. Битяк, А. Гошко, О. Кіндратець, І. Козюра, В. Куйбіда, Ю. Куц, В. Мамонова, О. Михайловська, Ю. Панейко, Т. Розова, В. Рубцов, А. Ткачук, Н. Федчун, В. Шаповал та ін.

Окремі аспекти співпраці органів державної влади та ОМС з громадськістю розглядали у своїх працях науковці та практики: О. Бойко-Бойчук, В. Вакуленко, А. Карась, С. Круглик, О. Скрипнюк, Л. Усаченко, В. Федоренко, В. Цвих та ін. Серед сучасних наукових розробок з питань вдосконалення процесів взаємодії органів влади з громадськістю варто відзначити О. Бабінову, В. Баштанника, В. Бакуменка, Л. Беззубко, В. Вакуленка, В. Куйбіду, Ю. Куценка, М. Логуну, Л. Муркович, В. Ребкала,

Є. Романенка, А. Стойки, Ю. Сурміна та інші. Однак, попри численний науковий доробок у цій галузі, характеристика ключових засад взаємодії ОМС з громадськістю та питання поліпшення цієї взаємодії потребує додаткової уваги.

Здебільшого, науковці у своїх дослідженнях приділяють увагу уточненню та оновленню понять, які використовуються при вивченні соціальної взаємодії: «місцеве самоврядування», «місцеве управління», «територіальна громада», «взаємодія з громадськістю», «соціальне партнерство», «регіональна політика» тощо.

У філософії взаємодія розглядається як вихідне, родове поняття, що охоплює процеси впливу об'єктів (суб'єктів) одне на одного, їхню взаємну обумовленість і взаємну зміну: взаємний зв'язок соціальних явищ як на рівні суспільства загалом, так і на рівні функціонування його окремих груп, індивідів. Вона охоплює всі види соціальних процесів і людської діяльності та виявляється в організації людьми спільних дій, що спрямовані на реалізацію спільної діяльності, досягнення спільної мети [34].

Філософське трактування взаємодії орієнтує на те, що відповідні процеси взаємодії визначають структурну організацію системи і порядок її об'єднання поряд з іншими об'єктами в систему вищого порядку. Взаємодію як управлінське поняття можна розглядати як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони взаємно доповнюють один одного, створюють умови для успішного функціонування всієї системи загалом. Взаємодія як управлінська категорія проявляється не тільки у внутрішньо організаційній діяльності системи, але й в зовнішніх функціях [53].

Науковці виділяють такі основні ознаки взаємодії:

- встановлення зв'язку між суб'єктами взаємодії;
- погодженість заходів із метою, місцем, часом, методами;
- спільність завдань та функцій, які виконують суб'єкти взаємодії;
- відповідне становище суб'єктів взаємодії в ієрархії влади;

– наявність нормативної бази, де обов'язково мають бути відображені наведені вище ознаки [31, с. 178].

Як слушно зазначає О. Бабінова, поняття «взаємодія з громадськістю» часто ототожнюється з поняттям «зв'язки з громадськістю»: так званий «піар», який визначається в першу чергу як інформування громадськості про діяльність органу влади чи організації або установи, тобто рекламування своєї діяльності. Це передбачає надання саме тієї інформації, яку орган влади чи установа, організація хочуть донести до громадськості про себе та свою діяльність для більш сприятливих умов співпраці та взаємодії, але це ще не є взаємодія як результат. Адже взаємодія – це постійна співпраця у вирішенні як значних, так і повсякденних питань, за якої обидві сторони діють відкрито та прозоро. Тож взаємодія між ОМС та громадою також має здійснюватися на засадах відкритості та прозорості. У результаті взаємодії відбувається і взаємовплив. Завдяки якому можливим стає здійснення контролю громадськості за діяльністю місцевої влади. Тобто при взаємодії, на відміну від «зв'язків з громадськістю», влада повинна шукати консенсус у відносинах та застосовувати для цього різноманітні механізми та форми. У цьому процесі зацікавлені обидві сторони, але для здійснення ефективної, плідної взаємодії ініціатива все ж повинна надходити з боку влади. Адже коли влада здійснює певні кроки для того, щоб населення брало участь у спільному з нею вирішенні проблемних питань та процесі прийняття рішень у цілому, тоді і застосовується поняття «залучення громадськості». Тобто «участь громадськості» є результатом процесу «залучення» [20, с. 346].

При залученні громадськості до процесу прийняття рішень, до спільної взаємодії місцева влада виступає як суб'єкт – вона впливає на громадськість з метою активізації її діяльності, створює необхідні для цього умови, організовує заходи тощо. У результаті цього громадськість, яка виступала в ролі об'єкта діяльності влади, перетворюється на суб'єкта – вона починає впливати на владу, контролювати її та диктувати свої умови, зокрема, вимагати вирішення тих питань, які, на її думку, є необхідними, які є

першочерговими, а які ні, які рішення потрібно приймати з тих чи інших питань, пропонувати власне вирішення проблем тощо [20, с. 348].

У визначенні сутності понять з проблеми взаємодії ОМС з громадою існує певна суттєва розбіжність. Різні вчені хоча й часто застосовують споріднені поняття і терміни, однак не завжди вкладають у них однаковий зміст. Тому соціальна взаємодія класифікується як постійна співпраця самоуправлінських організацій, що обираються місцевим населенням, з державними органами управління та територіальною громадою на принципах співпраці, пошуку компромісів, узгодженості дій в реалізації своїх інтересів на демократичних засадах [25, с. 24]. Узагальнення різних наукових підходів і визначень дозволяє стверджувати, що розвиток демократії в Україні вимагає вдосконалення механізмів взаємодії громадян і ОМС.

Взаємодія органів місцевої влади з територіальною громадою може відбуватися в різних формах. Досліджуючи питання ефективної взаємодії місцевої влади з громадянами, М. Кононенко стверджує, що ефективною формою залучення мешканців територіальної громади до вирішення проблем місцевого значення є соціальне партнерство, яке сприяє створенню передумов запровадження механізмів демократизації управління, цілеспрямовано впливає на суспільство, зокрема громаду, та забезпечує реалізацію основних функцій партнерського управління [35, с. 165].

Ж. Завальна виділяє організаційні форми взаємодії, серед яких зокрема проведення спільних заходів, зустрічей, засідань, та правові форми регулювання взаємодії, передбачені в законодавстві, здебільшого це договір, оскільки прийняття важливого для обох сторін рішення має бути здійснене шляхом спільного волевиявлення. Взаємодія може встановлюватися і врегульовуватися поступовими погоджувальними діями та підписанням одного окремого документа. В обох випадках таким відносинам передують прийняття відповідного рішення координуючого суб'єкта [31, с. 177].

Ю. Куценко, досліджуючи питання можливості участі громади у місцевому самоврядуванні, пропонує активніше застосовувати такі форми, як

інформування громадськості та підтримання зв'язків. Інформування має односторонній характер і здійснюється через засоби масової інформації (далі – ЗМІ), в яких оприлюднюються звіти про роботу ОМС, проведення семінарів, засідань, навчання, тощо. Зв'язки з громадськістю спрямовані на те, щоб здійснювати необхідний вплив на громадську думку з метою пропаганди тієї чи іншої інформації, засновані на взаємовигідному двосторонньому зв'язку. Реалізація цих зв'язків відбувається шляхом повідомлень у пресі, проведення прес-конференцій, оприлюднення офіційних заяв, проведення вибіркового опитувань, аналізу звернень громадян, постійної оцінки громадської думки тощо. Участь громадян у місцевому самоврядуванні це систематичний процес, який спрямований на зацікавлення та залучення різних категорій населення територіальної громади до розробки пропозицій шляхом проведення громадських слухань, реалізації місцевих ініціатив, розгляду рекомендацій дорадчих комітетів за допомогою органів самоорганізації населення [38, с. 22-23].

У своїх роботах В. Ладиченко прийшов до висновку, що в умовах формування громадянського суспільства формами взаємодії органів влади і громадськості можуть стати: а) взаємна цілеспрямована дія держави на громадянське суспільство і громадянського суспільства на державу, при певних межах втручання в цілях ефективного і якісного виконання ними їх завдань і функцій; б) взаємодопомога держави і громадянського суспільства в правовій формі і за наявності справжнього правосуддя; в) взаємний контроль держави і громадянського суспільства, зокрема силами правозахисних організацій, інституту Уповноваженого з прав людини тощо; г) участь громадянського суспільства в здійсненні державної влади шляхом впливу на неї через виборчу систему, ЗМІ, а також здійснення влади через ОМС; д) взаємна відповідальність громадянського суспільства і держави; ж) співпраця громадянського суспільства і держави по адаптації до реальних умов різних форм власності, включаючи приватну власність на землю; з) співпраця інститутів громадянського суспільства і державної влади, ОМС у

вирішенні внутрідержавних і соціальних і культурних проблем: охорона навколишнього природного середовища, розвиток науки, охорона здоров'я, освіта, культура, тощо [39, с. 22-23].

Л. Беззубко займалася дослідженням механізмів взаємодії ОМС та громадськості, зокрема, виділяючи серед них:

- нормативно-правовий механізм, який включає нормативно-правові документи різної юридичної сили, що стосуються спільної діяльності ОМС і територіальної громади, в тому числі нормативні акти України які визначають порядок підготовки і проведення: місцевого референдуму (закон України), загальних зборів громадян за місцем проживання (закон України, статут територіальної громади), громадських слухань (положення, статут територіальної громади), внесення місцевої ініціативи членами громади на розгляд місцевої ради (статут територіальної громади) [22, с. 77];

- організаційний, включає створення органів спеціально призначених сприяти цій взаємодії, зокрема, громадські ради, які мають дорадчий статус, який визначає і від самого початку багато в чому обмежує можливість їх впливу на процес обговорення та прийняття альтернативних рішень [22, с. 78];

- соціально-мотиваційний, який передбачає соціальне та моральне налаштування всіх учасників взаємодії до її здійснення та розвитку;

- економічний, який передбачає з одного боку наявність у ОМС певних ресурсів для здійснення співпраці з громадою, а з другого – економічну незалежність та спроможність організацій громадянського суспільства бути повноцінним партнером ОМС;

- інформаційний, сприяє підвищенню інформованості громадян, адже саме інформування громадськості це важлива передумова налагодження співпраці громадян і місцевої влади. Воно передбачає: публічні звіти посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою; видання популярних тематичних брошур для населення, буклетів, інформаційних вісників, листівок; розміщення інформаційних стендів, статей у пресі,

повідомлень у ЗМІ про події в громаді; проведення прес-конференцій, презентації проєктів муніципальних програм; організація «гарячих ліній».

Вітчизняний та зарубіжний досвід свідчить, що важливу роль у налагодженні партнерських відносин відіграють асоціації ОМС, громадських організацій (далі – ГО) та об'єднань за умови їх представницького характеру та законодавчого визначення функцій, засад взаємовідносин з органами державної влади [36, с. 87].

В. Баштанник в своїх працях визначив зростання ролі ГО у державотворчих процесах та їх вплив на виникнення і становлення політичних партій та загострив увагу на суспільних функціях громадських організацій у процесі формування механізму владно-партійної взаємодії на регіональному і місцевому рівнях. Крім того, він встановив, що інтегративний аналіз напрямів формування механізму взаємодії має об'єднувати дослідження взаємовпливу ГО, ЗМІ, органів влади, партій на суспільно-політичні процеси. [21, с. 4-5].

В. Новак у своєму дослідженні розкрив зміст та суть поняття соціального партнерства ОМС з ГО в Україні, здійснив системний аналіз організаційно-правових питань соціального партнерства органів державної влади та ГО, окреслив напрями розвитку соціального партнерства, розробив механізм соціального партнерства органів державної влади та ГО, рекомендації та пропозиції щодо перспектив розвитку соціального партнерства [43, с. 15-17]. Особливу увагу науковець приділив практичній участі громадськості у розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Ю. Стаскевич у статті «Взаємодія органів місцевого самоврядування і громадянина в умовах децентралізації влади» [51] зазначає, що активну роль повинні відігравати ОМС, залучаючи до процесу прийняття важливих управлінських рішень представників територіальної громади, здійснюючи активну інформаційну політику, вивчаючи і враховуючи в управлінській діяльності громадську думку.

В. Іванченко в своїй науковій розробці пропонує визнати взаємовплив органів влади, політичних партій, ГО як пряму форму владно-партійної

взаємодії, що реалізується шляхом представництва інтересів населення у суспільному житті, та опосередковану форму, що реалізується ЗМІ. Він доводить, що діяльність ЗМІ є засобом суспільно-політичного діалогу, громадського обговорення з метою формування громадянського консенсусного механізму [32, с. 90-91].

К. Вінцукевич вперше в українській політології провів комплексний аналіз впливу ГО на політичний процес в сучасній Україні на кожній із його стадій, а саме: конституювання політичної системи; відтворення основних ознак елементів політичної системи та взаємодія між її основними інститутами; підготовка, прийняття політичних рішень і контроль за їх виконанням [26, с. 17]. У своїй науковій роботі К. Вінцукевич виявив та розкрив основні механізми співпраці ГО з ОМС, політичними партіям, проаналізував форми участі громадськості у виборчих процесах, визначив основні механізми громадського контролю за виконанням політичних рішень та функціонуванням політичних інститутів.

У зарубіжній науковій літературі теоретичну та практичну проблему взаємодії громадськості з органами влади на місцевому рівні у своїх працях піднімали, досліджували та вивчали такі відомі західні дослідники, як Б. Андерсон, С. Блек, Р. Брюбейкер, Е. Вілсон, Е. Гелнер, Д. Грунінг, П. Джексон, Ф. Джефкінс, Д. Дороті, С. Катліп, В. Кимлічка, С. Ліпсет, С. Роккан, Е. Сміт, Д. Шварцмантель, У. Юрі та ін.

В американській дослідницькій літературі підкреслюється, що участь громадян у прийнятті рішень місцевого значення реалізується через колективну діяльність з досягнення спільного соціально значимого результату. При цьому держава, державні установи можуть регулювати лише спосіб реалізації таких рішень [24, с. 310-311]. Натомість європейські дослідники стверджують, що ГО можуть виступати законними лобістами прийняття тих чи інших рішень ОМС, на користь членів ГО [56, с. 99-100].

1.2. Правові засади співпраці органів місцевого самоврядування з територіальною громадою

У будь-якій демократичній країні правовою основою взаємодії громадськості з ОМС перш за все є Конституція як основний закон держави, міжнародне законодавство належним чином ратифіковане та адаптоване в національному законодавстві та національне законодавство.

Переважає більшість проблемних ситуацій, які впливають на життєдіяльність окремого громадянина, територіальної громади торкаються питань, які частково чи повністю лежать в межах компетенції місцевого самоврядування, яке є важливою складовою механізму реалізації прав людини на місцевому рівні.

У Європейській конвенції з прав людини визначається, що держава повинна забезпечувати громадянам право брати участь в управлінні державними справами з метою створення демократичного та правового суспільства [4, с. 272]. Побудова розвиненої демократії, свободи та відповідальних взаємовідносин між владою та суспільством можливі лише за умов дієвого впливу механізмів стримування і протидії [33, с. 143-144].

Невід'ємною складовою діяльності органів державного управління у демократичних країнах є система зв'язків із громадськістю, саме вона і забезпечує ефективну взаємодію рівноправних і взаємозалежних суб'єктів суспільного життя. Дієва співпраця між ОМС і громадою повинна існувати в усіх сферах суспільного життя територіальної громади.

Необхідність залучення громадян місцевою владою до окремих елементів управління населеним пунктом прямо зазначено в Конституції, законах та нормативних актах європейських країн, рішеннях ОМС. Участь громадян в управлінні державою на демократичних засадах через встановлені законом форми безпосереднього співробітництва, а також через дозволена законом діяльність ГО, незалежний нагляд за діяльністю органів управління як основи механізмів стримувань і протидії неможлива без забезпечення вільного

доступу до інформації та публічного обговорення діяльності і рішень місцевої та державної влади [55].

Надзвичайно важливу роль у взаємодії громадськості з ОМС відіграють міжнародні документи ратифіковані Україною. Відповідно до нормативних документів Парламентської Асамблеї Ради Європи гласність у роботі органів державного управління та місцевого самоврядування це не тільки обов'язкова умова виконання рекомендацій Ради Європи, а й необхідна запорука успіху на сучасному етапі державного будівництва та вступу України в ЄС.

Важливе місце в нормативно-правовому закріпленні діяльності територіальної громади займають міжнародні норми, зокрема закріплені у Всесвітній Декларації місцевого самоврядування. У ст. 3 цієї Декларації зазначається, що громадські справи повинні вирішуватися такими основними підрозділами місцевої влади, що найбільш близькі до громадян, а також їх територіальними ланками середнього й регіонального рівня, відповідно до наявного в кожній країні порядку [24, с. 308].

Загальноєвропейські стандарти стосовно забезпечення активної участі ОМС та територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення встановлюються у Європейській хартії місцевого самоврядування, певні принципи якої стосуються регламентації особливостей діяльності територіальних громад та їх управлінських структур [3]. Мова йде про нормативне закріплення права громадян брати участь в управлінні державними справами, оскільки громадянин є ключовим елементом у забезпеченні легітимності рішень ОМС. Цей принцип належить до загальних для всіх держав Ради Європи демократичних принципів. Тісна взаємодія з громадянами, що допомагає владі виробити оптимальні шляхи для самовдосконалення, може здійснюватися саме на місцевому рівні.

На міжнародному та національному рівнях закріплюється право мешканців міст брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їх власного розвитку та розвитку міст, де вони проживають. Зокрема, Європейською декларацією прав міст визначається, що мешканці європейських міст,

усвідомлюючи свою відповідальність за стан міст, беруть на себе зобов'язання домагатися забезпечення усім мешканцям міст рівних прав на правову безпеку, екологічну безпеку, можливість знайти роботу і цим забезпечити свою особисту фінансову самостійність, житло, безпечний рух транспорту, охорону здоров'я, спорт і дозвілля, можливість займатися різноманітними культурними і творчими видами діяльності, мирне співіснування різноманітних культурних, етнічних і релігійних громад, якісну архітектуру, гармонійне життя, власне політичне життя, економічний розвиток, гармонійний розвиток (коли місцева влада прагне досягти рівноваги між економічним розвитком і охороною навколишнього середовища), широкий асортимент товарів і послуг, раціональне використання природних ресурсів, співробітництво між містами, фінансову забезпеченість, рівноправність усіх мешканців незалежно від статі, віку, релігії, матеріального і політичного становища, фізичних або психічних недоліків [2].

Аналізуючи вітчизняну нормативно-правову базу, присвячену функціонуванню місцевого самоврядування та діяльності громади, автор дійшов висновку про те, що участь громадян в управлінні суспільними справами безпосередньо може бути реалізованою лише на місцевому рівні. У Конституції України закладено всі необхідні передумови для становлення та розвитку місцевого самоврядування, зокрема й у напрямі активізації участі громадськості.

Так, ст.5 Конституції України визначає: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та ОМС»; у ст. 140 зазначено, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади (жителів міста, села, селища чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл) самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1].

Конституція забезпечує право кожному громадянину здійснювати владу безпосередньо та брати участь у місцевому самоврядуванні; надає

територіальній громаді, яка задовольняє свої потреби, право на врядування своїми справами самостійно, а також через виборні органи та посадових осіб місцевого самоврядування. Крім того, Основний Закон гарантує громадянам право обирати й бути обраними в ОМС; брати участь у місцевих референдумах, виборах, громадських слуханнях тощо; проводити збори, мітинги, походи й демонстрації за умови завчасного сповіщення ОМС; рівного доступу до служби в ОМС; направляти індивідуальні й колективні письмові звернення або особисті звернення (петиції) до органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Конституція також гарантує супутні права громадян, необхідні для реалізації місцевого самоврядування: на свободу об'єднання в політичні партії та ГО для здійснення й захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, визначених законом в інтересах національної безпеки та громадянського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Довіру населення можна завоювати лише тоді, коли місцеві органи влади будуть працювати з громадськістю за принципами, які забезпечують гласність, відкритість та прозорість у прийнятті управлінських рішень. Ці рішення мають будуватися на системності, цілісності, адресності, адекватності, технологічній гнучкості, достовірності. Цього можна досягти за умови взаємної доповнюваності, двосторонньої системної комунікації, підконтрольності та публічності.

Реалізація гарантованого Конституцією України принципу гласності передбачає необхідність встановлення та підтримки тісного зв'язку ОМС із суспільством, громадянами, громадськими організаціями, реалізація та гарантування ефективного громадського контролю за діяльністю органів влади, налагодження прозорості функціонування ОМС як у фінансових питаннях, так і в процедурах прийняття рішень загалом.

Взаємодія громадськості з ОМС на сьогодні регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили, що стосуються спільної діяльності органів місцевої влади та громадян. Так, в Україні нормативними актами визначається порядок підготовки і проведення місцевого референдуму, проведення загальних зборів громадян за місцем проживання, проведення громадських слухань, внесення місцевої ініціативи членами територіальної громади або громадським організаціями тощо.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає, що громада має можливість здійснювати управління як безпосередньо у формі місцевого референдуму, загальних зборів громадян, місцевих ініціатив, громадських слухань, так і через ОМС [12]. У законі також детально прописано можливості участі громадськості у місцевому самоврядуванні через загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання. Утім дослідники наголошують на недостатній ефективності цих форм активності громадян, адже вони не являються самостійними чинниками безпосередньої діяльності територіальних громад, а вимагають безпосереднього залучення ОМС [28, с. 36-37].

Окремі форми участі громадян описані окремими законами, зокрема, Законом України «Про органи самоорганізації населення» [14]. Конституційне право громадян на звернення закріплено Законом України «Про звернення громадян» [9], в якому окреслено форми звернень та вимоги до них, а також процедури реагування на звернення органів державної влади та місцевого самоврядування.

Окрім безпосередніх форм, громадяни можуть брати участь у місцевому самоврядуванні через обраних ними депутатів. Тут автор вважає доречно згадати Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [16]. Ст. 10 цього Закону встановлює вимоги до депутатів місцевих рад щодо безпосередніх контактів з виборцями: підтримувати зв'язок з виборцями, відповідною територіальною громадою, трудовими колективами і ГО; не рідше одного разу на півріччя інформувати виборців про роботу місцевої ради та її органів, про

виконання планів і програм економічного і соціального розвитку, інших місцевих програм, місцевого бюджету, рішень ради і доручень виборців; вивчати громадську думку, потреби територіальної громади, інформувати про них раду та її органи, брати безпосередню участь у їх вирішенні; визначити і оприлюднювати дні, години та місце прийому громадян; вести регулярний, не рідше одного разу на місяць, прийом виборців, розглядати пропозиції, звернення, заяви і скарги членів територіальної громади, вживати заходів щодо забезпечення їх оперативного вирішення.

Окрім того, депутат не рідше одного разу на рік має звітувати перед виборцями (ст. 16). Ще один цікавий механізм безпосереднього впливу на обранця, який встановлює цей Закон, – доручення виборців. Тобто виборці мають право давати своєму депутатові місцевої ради доручення на зборах під час його звітів чи зустрічей з питань, що впливають з потреб відповідного виборчого округу чи територіальної громади в цілому. Депутат місцевої ради має періодично інформувати своїх виборців про результати розгляду радою та її виконавчими органами доручень виборців та особисту участь в організації їх виконання

Існує декілька законів, які гарантують право громадян на інформацію та закладають засади діяльності державної влади та місцевого самоврядування. Зокрема, основні принципи інформаційних відносин та гарантованість права на інформацію (відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; повнота і точність інформації; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації) встановлює ст. 5 Закону України «Про інформацію» [11]. Відповідно до ст. 43 цього Закону, кожний учасник інформаційних відносин має право на одержання інформації: про діяльність органів державної влади; про діяльність народних депутатів; про діяльність органів місцевого і регіонального самоврядування та місцевої адміністрації; що стосується його особисто. Окрім того, ст. 21 Закону зазначає специфіку інформації органів державної влади та органів місцевого і регіонального самоврядування: « - це офіційна документована інформація, яка створюється

в процесі поточної діяльності законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого і регіонального самоврядування».

Більше уваги такому типу інформації приділяє Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [15]. У ньому визначено порядок акредитації представників ЗМІ, а також передбачено, що органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані передбачити у своїх бюджетах витрати на висвітлення своєї діяльності у засобах масової інформації, визначено завдання та порядок роботи інформаційних служб та ЗМІ цих органів.

Основним законодавчим актом, що регулює діяльність більшості організацій громадянського суспільства, є Закон України «Про громадські об'єднання» [5], який визначає порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань в Україні.

Переважає більшість законів України, які регулюють діяльність того чи іншого типу ГО, прямо передбачають право таких об'єднань брати участь у формуванні державної політики. Так, наприклад, ст.8 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [13] встановлює, що молодіжні та дитячі ГО залучаються органами виконавчої влади та ОМС до розроблення і обговорення проектів рішень з питань державної політики щодо дітей та молоді. Також громадяни самостійно або через ГО можуть брати участь у консультаціях щодо формування та реалізації місцевої політики у певній сфері суспільного життя.

З метою створення сприятливих умов для розвитку в суспільстві громадської ініціативи та самоорганізації, налагодження партнерської взаємодії між громадянами, органами державної влади, ОМС, у тому числі для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів, забезпечення громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень була розроблена та прийнята «Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-

2026 роки». В ній зазначається, що «органи державної влади, ОМС, уникаючи втручання у формування та діяльність інститутів громадянського суспільства, повинні створювати сприятливі умови для розвитку громадських ініціатив, використовувати прозорі механізми підтримки діяльності інститутів громадянського суспільства та впроваджувати інструменти громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень» [18].

Серед стратегічних напрямків, визначених у Стратегії, зокрема: забезпечення ефективності громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на всіх рівнях, вирішенні питань місцевого значення; створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства; стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України.

Стосовно місцевих нормативних актів, автор хотів би зазначити, що відповідно до ст. 19 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [12], представницький ОМС може прийняти статут територіальної громади, в якому можна досить детально відобразити форми, процедури та алгоритми безпосередньої участі громадян в місцевому самоврядуванні. Іншим типом місцевих нормативних актів є рішення місцевих рад (ст. 59), якими ухвалюють Положення про застосування окремих механізмів безпосередньої участі громадян, а саме: про громадські слухання, громадські ради чи колегії, місцеві ініціативи, загальні збори громадян, консультативні опитування, організацію співпраці з громадськими організаціями тощо.

Отже, в законодавстві України закладено всі необхідні передумови для становлення та розвитку місцевого самоврядування, регулюються певні питання громадської участі, взаємодії влади з громадськістю. Разом із тим цілком очевидно є необхідність прийняття законодавчих норм, які забезпечували б процедури взаємозв'язку ОМС та громадськості та інституцій громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ БЕРДИЧІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ З ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ

2.1. Загальна характеристика апарату та основні засади діяльності Бердичівської міської ради

Відповідно до законодавства місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції та законів України. При цьому під територіальною громадою розуміють жителів, які об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або добровільними об'єднаннями жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Територіальна громада, згідно зі ст. 140 Конституції України [1], а також ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування» [12], є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, тобто найбільш повноважним елементом системи місцевого самоврядування.

Бердичівська міська територіальна громада (далі – Бердичівська МТГ) з адміністративним центром у Бердичеві була утворена 12 червня 2020 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Житомирської області» [19] шляхом об'єднання Бердичівської міської та Скragлівської сільської рад ліквідованого Бердичівського району Житомирської області. Бердичівська міська рада є ОМС, що представляє Бердичівську МТГ та здійснює від її імені та в її інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» [12] та іншими законами.

Основними завданнями виконавчого комітету Бердичівської міської ради є: зміцнення засад конституційного ладу України; виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, рішень міської ради; забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина; виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин; також програм їх національно-культурного розвитку; створення умов для забезпечення життєво важливих потреб та законних інтересів населення; підготовка та виконання місцевого бюджету; звіт про виконання бюджету та відповідних програм; взаємодія з іншими органами влади і місцевого самоврядування; розвиток місцевої демократії.

Відповідно до цих завдань визначаються і функції місцевого самоврядування, під якими розуміють основні напрямки діяльності територіальної громади, ОМС по вирішенню завдань місцевого самоврядування. Найважливішими з них є: залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та загальнодержавного значення; володіння, використання та управління комунальною власністю; забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території; надання соціальних послуг населенню; забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян; соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян; захист прав місцевого самоврядування.

Виконавчими органами Бердичівської міської ради є її виконавчий комітет, відділи, управління, служби та інші створювані радою виконавчі органи. Виконавчі органи міської ради є підконтрольними і підзвітними раді, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Бердичівська міська рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також

матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

У межах, встановлених законами України, виконавчі органи Бердичівської міської ради здійснюють власні повноваження та делеговані повноваження органів виконавчої влади у сферах та галузях: соціально - економічного і культурного розвитку, планування та обліку; бюджету, фінансів і цін; управління комунальною власністю; житлово - комунального господарства; побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування; транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної діяльності; адміністративно – територіального устрою; реєстрації місця проживання фізичних осіб; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод, законних інтересів громадян; надання безоплатної первинної правової допомоги; щодо відзначення державними нагородами України; інші повноваження.

Основною формою роботи виконавчого комітету є його засідання, які проводяться у другий та четвертий вівторок щомісячно. При необхідності міським головою скликаються позачергові засідання виконавчого комітету. Веде засідання міський голова. В разі відсутності міського голови, його повноваження щодо забезпечення роботи виконавчого комітету виконує заступник міського голови. Склад депутатського корпусу: загальна кількість - 38 осіб, з них чоловіки – 25, жінки – 13.

Безпосередньо структура Бердичівської міської ради складається з виконавчих органів міської ради (фінансове управління, управління освіти та науки, управління економічного розвитку, управління житлово-комунального господарства, управління містобудування, архітектури та земельних відносин, управління сім'ї та соціального захисту населення, відділ молоді та спорту, відділ охорони здоров'я, відділ культури) та 11 самостійних підрозділів (загальний відділ, відділ з питань діяльності міської ради, відділ

бухгалтерського обліку та звітності, відділ організації надання адміністративних послуг, юридичний відділ, відділ інформаційної діяльності та комунікації з громадськістю, архівний відділ, відділ з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення, відділ ведення Державного реєстру виборців, відділ з питань державної реєстрації, міська служба у справах дітей, контрольно-аналітичний відділ, відділ державного архітектурно-будівельного контролю, муніципальна інспекція, Центру надання адміністративних послуг виконавчого комітету Бердичівської міської ради).

Загальна чисельність працівників апарату Бердичівської міської ради та її виконавчих органів становить 237,25 штатних одиниць, з них: 81 шт.од. – керівники; 142,75 шт.од. – спеціалісти; 13,5 шт.од. – службовий персонал. Від забезпечення міської ради кваліфікованими посадовцями залежать результати вирішення проблем Бердичівської МТГ, точність поставлених завдань та їх вирішення в області планування бюджету, управління комунальним майном, соціально-економічного розвитку міста, будівництва, соціальної підтримки населення та інших сфер.

Таким чином, Бердичівська місцева рада є представницьким органом громади, через які громадяни реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні, мають можливість відстоювати свої інтереси, здобувати первинні навички демократичної участі у державних справах, розвивати етнічно-культурні особливості місцевої спільноти у поєднанні з загальнодержавними цінностями.

2.2. Функції служб забезпечення участі громадян у місцевому самоврядуванні при Бердичівській міській раді

Розвиток взаємодії з громадськістю ґрунтується на довірі і послідовності дій місцевих органів влади, які мають дотримуватися принципу єдності слова і діла. У роботі автором встановлено, що ця послідовність має виявлятися не лише в царині масових комунікацій, а й у кожному комунікативному заході з

громадянином, який звертається до влади. На визначення ролі, ваги та іміджу місцевого органу влади впливає будь-яка його заява чи дія.

Основною метою взаємодії з громадськістю є створення зовнішнього і внутрішнього політико-соціально-психологічного середовища, сприятливого для успішної роботи ОМС, забезпечення бажаної поведінки громадськості щодо цього органу влади [29, с. 76]. Практика зв'язків органів державної влади передбачає насамперед інформування громадськості з метою надання їй загального уявлення про діяльність, реалізацію планів та проблем, які доводиться їм вирішувати. Для досягнення цієї мети органи виконавчої влади використовують такі основні види комунікативних каналів: безпосереднє спілкування – особисті контакти між громадянами (об'єднаннями громадян), з одного боку, і посадовими особами органу влади – з іншого; спілкування за допомогою засобів зв'язку (телефон, різноманітні форми особистого листування); опосередковане спілкування через засоби масової інформації (преса, телебачення, радіо, комп'ютерні мережі, тощо) [29, с. 281].

Успішна ефективна взаємодія ОМС з громадськістю є важливою складовою вирішення актуальних питань місцевої політики та соціально-економічного розвитку громади. Для того, щоб досягти взаєморозуміння, доброзичливих стосунків та співпраці між органами місцевої влади і громадськістю, варто дотримуватися таких вимог: забезпечити широке, адекватне інформування як усієї громадськості, так і окремих її соціальних груп; організувати ефективний «зворотний зв'язок» із громадськістю; залучити громадськість до участі у процесі обговорення та прийняття рішень [29, с. 78].

Основною метою взаємодії Бердичівської міської ради із громадськістю є формування прозорих взаємин із населенням, ГО, ЗМІ, політичними партіями, комерційними та іншими організаціями на території громади, підвищення їхньої довіри до органів влади, які мають забезпечити реалізацію їх конституційних прав. Для втілення цієї мети та покращення співпраці з мешканцями територіальної громади, в Бердичівській міській раді в червні

2020 року створили відділ інформаційної діяльності та комунікації з громадськістю (далі – ВІДКГ).

Можливість створення інформаційних підрозділів в ОМС передбачена Законом України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування». Згідно зі ст. 6 цього Закону інформаційні підрозділи (служби) в системі виконавчих органів, рад можуть створюватися у формі інформаційних управлінь, інформаційно-аналітичних підрозділів, прес-служб, прес-центрів, управлінь і центрів громадських зв'язків, прес-бюро, прес-секретарів з відповідним апаратом [15].

ВІДКГ – структурний підрозділ апарату виконавчого комітету Бердичівської міської ради, створений міською радою без права юридичної особи. У штаті ВІДКГ 2 працівники, які систематично беруть участь у семінарах та навчаннях з метою набуття нових знань з налагодження двостороннього процесу спілкування та взаємодії між громадськістю та місцевою владою. Безпосередню координацію роботи ВІДКГ здійснює Бердичівський міський голова, заступник Бердичівського міського голови, керуючий справами виконавчого комітету, відповідно до розподілу обов'язків.

На ВІДКГ покладено ряд завдань, серед яких зокрема: забезпечення відкритості та прозорості в діяльності ОМС, налагодження ефективної комунікації ОМС з громадою та інститутами громадянського суспільства; сприяння в реалізації державної політики у сфері інформації та взаємодії з громадськістю; залучення громадськості до участі у розробці й реалізації політики ОМС, а також у прийнятті рішень з актуальних питань життєдіяльності Бердичівської МТГ; системна діяльність з висвітлення і поширення інформації про діяльність місцевої влади; забезпечення обізнаності громадян про процеси, які відбуваються у міській раді, шляхом надання більш повного доступу до публічної інформації про діяльність ради; забезпечення участі громадськості у процесі прийняття рішень у раді шляхом налагодження зворотного зв'язку; участь у супроводі Офіційного сайту Бердичівської міської ради; співпраця зі ЗМІ різних форм власності тощо.

Відповідно до покладених завдань, ВІДКГ здійснює наступні функції:

- проводить консультації з громадськістю з питань формування та реалізації місцевої політики у межах повноважень;
- оперативно готує та розповсюджує через Офіційного сайту Бердичівської міської ради і соціальні мережі інформацію з діяльності ОМС, а також з актуальних питань життєдіяльності МТГ (статті, звернення, заяви, анонси, оголошення, інтерв'ю тощо);
- забезпечує реалізацію державної та місцевої політики в інформаційній сфері з метою забезпечення доступу громадян до інформації і задоволення їхньої потреби в інформаційній продукції;
- організовує медіа-супровід заходів, що проводяться ОМС;
- опрацьовує інформацію, що надходить від громадськості, узагальнює відповідні пропозиції та зауваження з метою сприяння врахування громадської думки під час прийняття управлінських рішень, налагоджує комунікацію «влада – громада», «влада – інститути громадянського суспільства», «влада – політичні партії»;
- аналізує та прогнозує розвиток суспільно-політичних процесів, що відбуваються у МТГ, розглядає питання, пов'язані з реалізацією внутрішньої політики, готує інформаційно-аналітичні матеріали;
- здійснює підготовку проектів рішень ОМС, розпоряджень міського голови з питань, що віднесені до компетенції відділу;
- забезпечує адміністрування Офіційного сайту Бердичівської міської ради, у тому числі його інформаційне наповнення, створення нових сторінок та розділів, а також сприяє їхньому поширенню;
- організовує проведення конкурсів та грантів, відповідно до компетенції відділу; організовує брифінги, коментарі керівництва ради, посадових осіб виконавчих органів ради для ЗМІ;
- аналізує та узагальнює інформацію про ситуацію в інформаційному просторі громади шляхом моніторингу інтернет-ресурсів та ЗМІ;

- надає місцевим ЗМІ, суб'єктам видавничої справи всіх форм власності методичну, організаційну, практичну та консультаційну допомогу з питань, що належать до компетенції відділу;
- відповідає за заходи внутрішньої комунікації виконавчих органів міської ради; організовує та координує роботу щодо відкритих даних міської ради; узагальнює показники рейтингу відкритості та прозорості міської ради;
- оприлюднює інформацію, що стосується життєдіяльності МТГ на сторінках міської ради у соціальних мережах;
- веде реєстр заявок щодо проведення акцій, зібрань, зборів ГО та політичними партіями, представниками громадськості на території громади;
- забезпечує взаємодію керівництва ради з політичними партіями, ГО, міжнародними організаціями, національними меншинами, релігійними спільнотами з питань, що належать до компетенції відділу;
- аналізує діяльність політичних партій та ГО, готує пропозиції щодо їх залучення до вирішення соціально-важливих питань МТГ;
- забезпечує підготовку та проведення разом з іншими структурними підрозділами консультацій з громадськістю з актуальних питань суспільного життя щодо шляхів розв'язання проблем і визначення перспектив розвитку регіону, а також стосовно інших питань;
- здійснює організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності Громадської ради при виконавчому комітеті Бердичівської міської ради;
- забезпечує координацію заходів щодо впровадження та реалізації громадського бюджету на території громади;
- здійснює модерацію електронних звернень громадян, їх оприлюднення, надає авторам звернень електронні відповіді розпорядників інформації;
- здійснює розгляд звернень громадян, юридичних осіб, прийом громадян з питань, що відносяться до компетенції відділу за встановленим графіком;
- систематично вивчає та аналізує тенденції етнонаціонального і етнокультурного розвитку на території громади;

- сприяє зміцненню взаєморозуміння між релігійними організаціями різних віросповідань, вирішенню спірних міжцерковних питань виключно на засадах чинного законодавства України;

- у межах компетенції запобігає будь-яким проявам релігійної та національної винятковості, нетерпимості до невіруючих або віруючих інших віросповідань, до громади іншої національності, а також розпалюванню ворожнечі та ненависті на релігійному чи національному ґрунті;

- сприяє формуванню загальних засад національних, соціальних та патріотичних цінностей за допомогою різноманітних рекламних засобів;

- здійснює моніторинг проведення мирних зібрань, організовує в установленому порядку разом з іншими структурними підрозділами розгляд вимог учасників зазначених акцій та інформує про результати, співпрацює з правоохоронними органами щодо забезпечення громадського порядку та публічної безпеки під час проведення масових заходів;

- вживає в межах своєї компетенції заходів для забезпечення реалізації права громадян брати участь в управлінні громадою;

- організовує співпрацю з містами-партнерами, іншими містами в Україні та поза її межами, міжнародними організаціями, іншими іноземними суб'єктами в різних сферах суспільного життя;

- сприяє організації та проведенню системи заходів із забезпечення партнерського та міжнародного співробітництва міст, організації та проведенню зустрічей зарубіжних делегацій з керівництвом Бердичівської міської ради та її виконавчих органів;

- забезпечує співпрацю з дипломатичними представництвами зарубіжних країн в Україні;

- організовує розповсюдження соціальної реклами в ЗМІ на зовнішніх рекламних носіях, спрямованої на досягнення суспільно-корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей;

- забезпечує організацію та проведення інформаційних, просвітницьких та комунікаційних компаній, публічних заходів з метою інформування населення щодо реалізації місцевої, регіональної і державної політики;

- здійснює підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів до брифінгів, прес-конференцій та круглих столів;

- здійснює моніторинг матеріалів ЗМІ різних форм власності та інтернет-ресурсів стосовно діяльності ОМС з метою оперативного реагування на інформацію критичного характеру;

- встановлює та підтримує робочі контакти із прес-службами інших органів влади, місцевими ЗМІ, регіональними представниками центральних інформаційних агенств;

- сприяє зміцненню позитивного іміджу Бердичівської МТГ та поширенню інформації про історичну спадщину, соціально-економічний, культурний і туристичний потенціал;

- надає організаційно-методичну, експертно-аналітичну та іншу допомогу виконавчим органам Бердичівської міської ради з питань, що належать до компетенції відділу;

- поширює суспільно важливу інформацію;

- здійснює інші функції, відповідно до чинного законодавства і покладених на відділ завдань.

Працівники ВІДКГ Бердичівської міської ради ініціюють та координують громадські рухи, залучають ГО та благодійні фонди до співпраці з громадою, координують проведення сумісних заходів гуманітарного, просвітницького та розважального характеру. А також вивчають громадську думку та допомагають порозумітися місцевій владі з населенням, намагаючись при цьому максимально задовольнити потреби жителів громади.

Сьогодні практично в усіх ОМС функціонують спеціальні структурні підрозділи щодо роботи зі зверненнями громадян, на Інтернет-сторінках яких подається інформація про розгляд звернень громадян, графіки особистого прийому, аналітичні довідки тощо. У 2020 р. було створено Центр надання

адміністративних послуг виконавчого комітету Бердичівської міської ради (далі – ЦНАП) як постійно діючого робочого органу. Серед основних завдань ЦНАПу зокрема: організація оперативної і зручної системи надання необхідних громадянам та суб'єктам господарювання адміністративних послуг; спрощення процедури отримання адміністративних послуг і поліпшення якості їх надання; забезпечення інформування суб'єктів звернень про вимоги та порядок надання послуг у Центрі; здійснюється прийняття звернень громадян суб'єктами надання адміністративних послуг.

Посадовий склад ЦНАПу визначається розпорядженням міського голови. Усі посадові особи виконавчих органів Ради, які включені до посадового складу Центру як суб'єкти надання адміністративних послуг, здійснюють повноваження адміністраторів Центру та в частині дотримання єдиних вимог щодо організації надання адміністративних послуг через ЦНАП підпорядковуються начальнику відділу організації надання адміністративних послуг як керівнику ЦНАПу. Адміністратори ЦНАПу є посадовими особами ОМС– відділу організації надання адміністративних послуг міської ради.

Офіційний веб-сайт Бердичівської міської ради забезпечує можливість оформлення та надсилання електронних звернень, запису на прийом та відповідних повідомлень. Приймання та опрацювання матеріалів, що надсилаються відвідувачем з веб-сайту, здійснюється загальним відділом виконкому міської ради. Спеціаліст з питань розгляду звернень громадян здійснює: приймання звернень, що надходять в електронній формі; перевірку коректності заповнених у питаннях даних; надання роз'яснення та довідкової інформації стосовно звернень з питань, що не потребують додаткового опрацювання у відповідних структурних підрозділах виконавчого комітету Бердичівської міської ради; надання заявникам інформаційно-довідкових матеріалів, що містять адреси, номери телефонів, графіки роботи ОМС; аналіз інформації, що вноситься структурними підрозділами або спеціалістами виконавчого комітету у відповідь на звернення відвідувача веб-сайту (коментарі, прикріплені файли, копії відповідей тощо).

2.3. Специфіка залучення мешканців Бердичівської міської територіальної громади до місцевих ініціатив

Головними ознаками взаємодії влади і громадянського суспільства є їхня цільова спрямованість – реалізація прав і свобод, які зафіксовані в Конституції, та рівноправність головних суб'єктів взаємодії [52, с. 19]. ОМС у своїй діяльності застосовують ряд форм, що передбачають безпосереднє залучення громадян до вирішення питань місцевого життя. Такі форми безпосереднього врядування громади мають глибокі традиції в Україні, більшість з них є загальноновизнаною практикою у державах розвиненої демократії.

І. В. Клименко виділяє наступні види взаємодії: інформаційну – надання громадськості інформації, політичну – отримання підтримки громадськості щодо напрямів та шляхів реалізації політики, інституційну – створення спільних інституцій, організаційну – залучення громадськості до процесів вироблення та реалізації державної політики [49, с. 22]. З огляду на це, можна виділити три рівні реалізації взаємодії у громаді: інформування (опублікування інформації на сайтах, ЗМІ, розміщення на стендах тощо); консультування (опитування, онлайн голосування тощо); залучення (безпосередня участь у роботах спільних консультативно-дорадчих органах, робочих групах, загальних зборах, конференціях тощо).

Найдієвіший, щодо розвитку взаємодії, є третій рівень. Тож, взаємодія на місцевому рівні має особливу форму, за якої відбувається поєднання владних повноважень місцевої ради та прав жителів громади. Варто зазначити, що Бердичівська міська рада та її виконавчі органи використовують різноманітні форми взаємодії з мешканцями громади.

Одним із головних критеріїв відкритості та доступності ОМС є якість роботи із зверненнями громадян та оперативна реакція на них з боку відповідальних посадових осіб задля вирішення проблеми та надання відповідних консультацій. Автор хотів би зазначити, що у м. Бердичеві ця робота виконується чи не найкраще в Житомирській області, адже починаючи

з 2015 року і дотепер Бердичівська міська рада щорічно входить у трійку найкращих по реагуванню на звернення громадян.

Звернення громадян – найпростіший та найпопулярніший спосіб спілкування громадян з представниками місцевої влади. За допомогою цього механізму громадяни мають можливість, принаймні теоретично, в певній мірі впливати на діяльність ОМС, відстоювати свої права та законні інтереси.

Мешканці Бердичівської МТГ подають свої звернення: пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) та скарги до місцевої ради як в письмовій формі так і в усній під час особистого прийому громадян. Для прийому усних звернень громадян у телефонному режимі функціонують 2 телефонні «гарячі лінії». У своїх зверненнях громадяни порушували і інші різноманітні питання, що стосуються практично усіх сфер життя (див. табл. 2.1). На питання, порушені у зверненнях громадян, надано обґрунтовані відповіді у визначений законодавством термін. Робота зі зверненнями громадян постійно перебуває на контролі керівництва виконкому: проводяться оперативні наради, навчання працівників щодо вимог чинного законодавства та оперативного вирішення піднятих у зверненнях громадянами проблем.

Таблиця 2.1

Звернення громадян

Рік	Кількість звернень	З питань соц. захисту	З питань земел. відносин	З питань ЖКГ та трансп.	З інших питань	Кількість звернень на гар. лінію
2019	5089	1744	1143	1250	952	11096
2020	3343	974	738	784	847	29705
2021	2444	765	582	636	461	33394
2022	2163	331	246	850	736	21984
2023, I півріч.	1016	215	137	545	119	9620

За допомогою переважно зверталися найменш соціально захищені категорії громадян – особи з інвалідністю, учасники війни, бойових дій, члени

багатодітних сімей, одинокі матері, люди похилого віку, громадяни, які втратили здоров'я і працездатність.

Найчастіше громадяни порушують у своїх зверненнях питання:

- житлово-комунального господарства та транспорту, здебільшого – це звернення власників житла за тимчасове розміщення ВПО на компенсацію житлово-комунальних послуг, щодо постановки на квартирний облік, виділення та ремонту житла, продовження терміну дії реєстрації, ремонту дахів, неякісного водо- та теплопостачання, благоустрою прибудинкових територій, ремонту доріг, освітлення вулиць міста, зрізання аварійних дерев, продовження маршруту руху транспортних засобів тощо;

- соціального захисту, зокрема, з питань отримання адресної грошової допомоги, у тому числі на лікування, отримання роз'яснень з приводу оформлення та нарахування пільг, субсидій.

- питання земельного характеру, серед яких приватизація земельних ділянок для обслуговування житлового будинку та господарських споруд, оренда земельних ділянок, сервітутне землекористування, виділення земельних ділянок учасникам ООС (АТО).

З метою розширення можливостей реалізації права громадян на звернення до Бердичівської міської ради та її виконавчого комітету та для забезпечення ефективної участі громадськості міста в процесах управління, рішенням міської ради ще у 2016 році було затверджено «Положення про порядок подання та розгляду електронних петицій до Бердичівської міської ради та її виконавчого комітету». На офіційному сайті Бердичівської міської ради <https://berdychiv-rada.gov.ua/> розроблено модуль «Електронні петиції», який підключено до Єдиної системи електронних петицій. Тож кожен з мешканців громади може створити та подати свою власну електронну петицію – колективне звернення громадян до Бердичівської міської ради з вимогою розглянути важливе питання чи вирішити проблему, яке за умови набрання 200 підписів, є обов'язковим до розгляду посадовими особами місцевого самоврядування в особливому порядку. Електронні петиції повинні

стосуватись питань, які відносяться до повноважень та компетенції ОМС. Автор хотів би зазначити, що мешканці Бердичівської МТГ не дуже активно користуються такою формою звернення до місцевої влади, за 5 років було подано лише 5 петиції, з яких розглянуто 3.

Бердичівська міська рада для взаємодії з громадою використовує таку форму громадської участі як загальні збори мешканців, які виконавчий комітет скликає для інформування по важливим для громади питанням. Автор хотів би наголосити, що в жодних документах, прийнятих ОМС не прописані процедури використання загальних зборів. Ухвалення такого положення про збори не тільки дозволило б громадянам брати більш активну участь у здійсненні місцевого самоврядування, а й посилює їхню відповідальність за стан справ у територіальній громаді.

Бердичівська міська влада іноді проводить громадські слухання, але, на думку автора, це не завжди справді громадські слухання. Часто це зустріч з громадськістю, нарада, прес-конференція або брифінг, на які силоміць «залучаються» абсолютно невідповідні люди, котрі не знають предмету обговорення, не готові сформулювати своє бачення проблеми та й, зрештою, не мають наміру цього робити. А весь процес зводиться до урочистого виступу представника міської влади або ГО.

Суть громадських слухань розкривається у ст. 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [12], яка визначає громадські слухання як форму реалізації права територіальної громади зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, заслуховувати цих осіб, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування. Виходячи із законодавства, розрізняють звітні громадські слухання (звіти голови міської ради, представлення звіту про виконання місцевого бюджету тощо) та консультативні громадські слухання (обговорення проєктів, рішень програм, стратегій тощо). Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади. Оскільки

Бердичівська МТГ до цих пір не прийняла Статуту територіальної громади, то й порядок організації та проведення громадських слухань не прописаний.

Тож, відповідно до діючого законодавства Бердичівська міська рада та її посадові особи проводить громадські слухання для інформування мешканців щодо проєктів рішень ради, проєктів нормативних актів ОМС, різноманітних програм. На громадських слуханнях регулярно подаються звіти та доповіді представників ОМС чи посадових осіб місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення, підприємств, установ та організацій. Також Бердичівська міська рада зрідка проводить консультації через громадські слухання з найгостріших питань. Зокрема, були проведені громадські слухання з питань по врахуванню пропозицій громадськості щодо розроблення Детального плану території по вулиці Генерала Луппова в м. Бердичеві; щодо шляхів регулювання чисельності безпритульних тварин у Бердичеві; щодо проєкту рішення, про вимоги до перевізників та збільшення вартості перевезень.

Залучення громадян до місцевого самоврядування передбачає не просто інформування громади про наміри влади, але і врахування побажань населення та реалізація ініціатив, які надходять від членів громади. Тому питання організації ефективної роботи з місцевими ініціативами для ОМС ніколи не втратить своєї актуальності. Місцеві ініціативи – це одна з форм безпосередньої участі громадян у місцевому самоврядуванні. Згідно зі ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [12], члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, яке належить до компетенції ради. Предметом місцевої ініціативи може бути як прийняття нового рішення ради, так і зміна або взагалі скасування існуючого рішення. Автор в ході дослідження з'ясував, що така форма залучення громадськості не є активною та популярною в Бердичівський МТГ.

Говорячи про місцеві ініціативи можемо лише акцентувати увагу на такій формі, як бюджет участі. У 2017 р. депутати Бердичівської міської ради

затвердили «Положення про бюджет участі (громадський бюджет) в місті Бердичеві», що дало змогу започаткувати демократичний процес взаємодії ОМС з громадськістю, який надає можливість кожному мешканцю Бердичівської МТГ брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету через створення проєктів для покращення міста або голосування за них. Фінансування бюджету участі проводиться за рахунок коштів міського бюджету та джерел, не заборонених законом. Загальний обсяг бюджету участі на кожний бюджетний рік складає до 1% затвердженого обсягу доходів загального фонду міського бюджету без урахування міжбюджетних трансферів, але не менше 600 000 гривень. За рахунок бюджету участі фінансуються проєкти, підтримані шляхом голосування членами Бердичівської МТГ, реалізація яких можлива протягом одного бюджетного року.

Таблиця 2.2

Бюджет участі

Рік	Загальна кількість проєктів	Кількість проєктів-переможців	Бюджет на кожний проєкт, грн	Реалізація
2017	понад 50	6	по 100 000	Всі проєкти реалізовані в межах бюджету
2018	понад 80	6	по 200 000	Всі проєкти реалізовані в межах бюджету
2019	26	1 великий 1 маленький	1 500 000 300 000	Всі проєкти реалізовані в межах бюджету

Впродовж 2020-2021 років у зв'язку з карантинними обмеженнями через Covid-19 та у 2022-2023 у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну «бюджет участі» не проводився.

З метою участі громадян у вирішенні питань місцевого значення, здійснення громадського контролю за діяльністю ОМС, налагодження ефективної взаємодії цих органів з громадою, розширення ролі інститутів громадянського суспільства в обговоренні та вирішенні важливих питань соціально-економічного, культурного розвитку Бердичівської МТГ, реалізації місцевих програм, для забезпечення умов залучення громадськості до цих процесів, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості в діяльності ОМС, відповідно до ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [12] в Бердичеві у 2021 році було створено - Громадську раду при Бердичівському міському голові (далі – Громадська рада). За статусом – це консультативно-дорадчий орган, діяльність якого здійснюється на основі положень, затверджених ОМС. Громадська рада складається з 35 представників ГО міста Бердичів, які здійснюють діяльність на громадських засадах.

Основними завданнями Громадської ради є: створення умов для реалізації мешканцями Бердичівської МТГ конституційного права на участь в управлінні справами на місцевому рівні; сприяння врахуванню ОМС суспільної думки під час формування та реалізації місцевої політики; проведення громадських експертиз діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування; надання міському голові пропозиції щодо організації і проведення публічних громадських обговорень, забезпечення співпраці ОМС з Бердичівською МТГ щодо організації та проведення публічних громадських обговорень з основних напрямків соціально-економічного та культурного розвитку тощо.

Громадська рада здійснює діяльність відповідно до затверджених нею планів роботи. Основною формою роботи є засідання, які проводяться в міру потреби, але не рідше, ніж один раз на квартал. Засідання Громадської ради проводяться відкрито. Рішення Громадської ради мають рекомендаційний характер. Результати експертної роботи Громадської ради підлягають

розгляду відповідними виконавчими органами міської ради або посадовими особами місцевого самоврядування.

З метою сприяння реалізації державної молодіжної політики щодо соціального становлення та розвитку молоді на території Бердичівської МТГ наприкінці 2021 року згідно з ст. 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» було створено Молодіжну раду при Бердичівському міському голові (далі – Молодіжна рада).

Основні завдання Молодіжної ради: сприяння участі молоді у процесі розроблення, прийняття актів ОМС щодо вирішення питань місцевого значення у молодіжній сфері та контролю за їх виконанням; сприяння залученню молоді до вирішення питань соціально-економічного, політичного та культурного життя Бердичівської МТГ, шляхом участі у розробленні та виконанні місцевої програми у молодіжній сфері; сприяння консолідації молодіжного руху на території Бердичівської МТГ; сприяння співпраці ОМС з ГО та їх відокремленими підрозділами, органами студентського та учнівського самоврядування, релігійними, благодійними організаціями, творчими спілками, професійними спілками та їх об'єднаннями, асоціаціями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями, органами самоорганізації населення, недержавними ЗМІ щодо вирішення питань місцевого значення у молодіжній сфері; вивчення, проведення систематичного аналізу і прогнозування соціальних процесів у молодіжному середовищі; залучення соціально-активної молоді до вирішення питань місцевого значення у молодіжній сфері.

До складу Молодіжної ради увійшло 20 осіб віком від 14 до 35 років, які є представниками ГО, організацій, ініціативних груп, молоді, що провадять діяльність у сфері молодіжної політики, представниками закладів освіти, кандидатури яких були подані учнівськими та студентськими самоврядуваннями навчальних закладів. Основною формою роботи Молодіжної ради є відкриті засідання, що проводяться у разі потреби, але не

рідше одного разу на квартал. За запрошенням Молодіжної ради в її засіданнях можуть брати участь представники ОМС та громадськості.

Основною метою взаємодії Бердичівської міської ради із громадськістю є формування прозорих взаємин із населенням, ГО, ЗМІ, політичними партіями, комерційними та іншими організаціями на території, підвищення їхньої довіри до органів влади, які мають забезпечити реалізацію їх конституційних прав та активізацію діяльності громадян, їх продуктивну участь у вирішенні проблем Бердичівської МТГ. ГО та благодійні фонди є потужним ресурсом для розвитку громади, який може додати можливостей до розвитку та інновацій. Тож міська влада намагається активніше залучати їх до участі у місцевому самоврядуванні. В Україні правовий статус ГО визначається Законом України «Про громадські об'єднання» у ст. 1 [5]. У ст. 22 цього закону закріплені загальні засади взаємодії ОМС з ГО.

На території Бердичівської МТГ зареєстровано понад 20 структурних утворень політичних партій, 10 благодійних організацій, 62 ГО та їх місцеві осередки, 15 релігійних громад 9-ти конфесій.

Для громадського сектору співпраця з ОМС є необхідною для реалізації своїх проектів, одержання підтримки на рівні влади. Через ГО місцева влада тісно пов'язана з населенням, адже вони представляють інтереси різних соціальних груп. За ГО зберігається функція контролю за діяльністю ОМС. Вони є серйозним партнером у визначенні стратегій локального розвитку як на етапі перспективного планування, так і в процесі реалізації розроблених програм. Саме стан розвитку відносин між ОМС та структурними утвореннями політичних партій, місцевими ГО, органами самоорганізації населення засвідчує демократичність і публічність процесів та реалістичність кроків становлення громадянського суспільства в місті.

Основними напрямками, за якими здійснюється взаємодія Бердичівської місцевої ради і ГО є такі:

- залучення представників ГО до діяльності у складі Громадської та Молодіжної рад, Координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання;

- залучення ГО до розроблення нормативно-правових актів ОМС;

- використання результатів досліджень та іншої роботи ГО в процесі прийняття владних рішень або моніторингу їх виконання.

Автор хотів би відзначити співпрацю місцевої влади з ГО «Стоп Корупції», яка провадить незалежні антикорупційні розслідування і правозахисну діяльність з метою запобігання зловживанню владою та протидії корупції, здійснює моніторинг дотримання посадовцями антикорупційних стандартів державної служби.

- формування стратегій місцевого розвитку;

Щоб місцевий розвиток справді відповідав потребам населення, на всіх етапах стратегічного планування необхідна конструктивна участь представників громадянського суспільства. У розробці та втіленні «Програми економічного і соціального розвитку Бердичівської МТГ на 2021-2023 роки» та «Програми розвитку малого і середнього підприємництва Бердичівської МТГ на 2022-2025 роки» активну участь взяли представники таких ГО як «Добра справа», «Бердичівське Польське товариство сприяння підприємству», «Бердичівська міська спілка малого та середнього бізнесу», «Асоціація підприємців м. Бердичева та Бердичівського району», Громадська організація «ГУРТ», «Спілка учасників бойових дій Бердичева та Бердичівського району», «Насіння Надії».

- розбудова на локальному рівні мережі комітетів громадської територіальної самоорганізації;

Традиційним стало проведення спільно з органами самоорганізації населення свят мікрорайонів та вулиць.

- реалізація спільних проєктів, програм;

Завдяки активній співпраці ОМС та ГО міста було втілені певні інформаційно-освітні, соціальні, творчі, культурно-масові проєкти, зокрема: розробка туристичної мапи «Бердичів – твоє місто» (ГО «Центр розвитку Бердичева»); літературний конкурс ім. В. Гроссмана «В городе Бердичеве», екологічний проєкт «Сталий розвиток: від ідеї до практики», туристичний маршрут по Бердичеву «Слідами доктора Шеренціса» (ГО «Добра справа»); фестиваль вуличного мистецтва, проєкт з благоустрою зони відпочинку на міському пляжі «Пляж «Молодість» (ГО «Креативний Бердичів»); оновлення меморіалу «Слава Героям», створення центру «Ветеранський простір» (ГО «Спілка учасників бойових дій Бердичева та Бердичівського району»); проєкт «Independent Life - повноцінне життя зусиллями неповносправних» (ГО «Насіння Надії»); щорічна акція «Свято весни для стареньких» (ГО «Центр розвитку сім'ї та дитини «Катафейка», ГО «Карамелька», ГО «Щасливе місто»).

На території Бердичівської МТГ за співпраці міської ради та ГО фізкультурно-спортивної спрямованості, зокрема «Спортивний клуб «Бердичів», «Федерація баскетболу Бердичева», «Бердичівська асоціація футзалу», «Футбольний клуб «Кармель», «Федерація боксу м. Бердичева», «Творча асоціація «Різома», щорічно організовуються спортивно – масові заходи, серед яких традиційними стали Міжнародний турнір зі стрибків у висоту «Меморіал В. О. Лонського», Всеукраїнський турнір серед юнаків з футболу пам'яті А. К. Пузача, Всеукраїнський турнір серед юнаків з футболу на призи Л. С. Копитка, матчева зустріч з боксу пам'яті М. М. Самойлова.

З метою створення комфортного середовища для самореалізації молоді у Бердичівській МТГ та активного залучення її до суспільно-громадського життя громади, міська рада за активної співпраці з ГО розробила та затвердила Міську Програму «Молодь Бердичівської МТГ», яка сприяє реалізації комплексу заходів щодо підтримки молодіжних ініціатив та створення умов для самореалізації молоді міської громади.

Бердичівська міська рада сприяє ГО у проведенні заходів з питань профілактики негативних явищ, формування здорового способу життя та правової освіти молоді, змістовного активного дозвілля тощо. Зокрема, Бердичівська міська молодіжна ГО «Молодь обирає життя» проводить форуми за участю представників органів влади, місцевих депутатів, представників центру зайнятості; щорічно організовує міську Спартакіаду за сприянням адміністрації міста та виконавчих органів міської ради, зокрема, Відділу молоді та спорту.

За співпраці Бердичівської міської ради та молодіжної ГО «Фенікс» з метою відродження українських традицій, відновлення духовності та об'єднання громади навколо конкретної ідеї щорічно з 5 по 25 грудня реалізується проєкт «Резиденція Святого Миколая».

ГО міста Бердичева залучаються міською владою до участі в організації та проведенні загальноміських заходів з нагоди відзначення державних, професійних, релігійних свят і пам'ятних дат.

Однією з форм взаємодії організацій недержавного сектора з ОМС є укладення муніципально-правових договорів або меморандумів про співпрацю. Предметом таких договорів є, як правило механізми взаємодії ОМС і недержавного сектора у задоволенні потреб територіальної громади. Обов'язковою умовою для положень такого договору є їх відповідність компетенції ОМС, визначеної законами України, та напрямам діяльності ГО, визначених законами України та статутами (положеннями) організацій.

Між Бердичівською міською радою та ГО були підписано лише два договори про співпрацю:

- між міською владою в особі міського голови та ГО «Патріотична сила» підписано меморандум стосовно проєкту «Розумне місто», сутність якого у тому, щоб відкрити доступ до інформації про всі публічні фінанси, які витрачають комунальні установи;

- між Відділом молоді та спорту виконавчого комітету Бердичівської міської ради та ГО «Спілка учасників бойових дій Бердичева та

Бердичівського району» підписано меморандум про співпрацю в галузі національно-патріотичного виховання молоді Бердичева.

Бердичівська міська рада та її виконавчий комітет намагаються співпрацювати і з місцевими благодійними фондами, зокрема «Оберіг-26», «Крила Феніксу - Бердичів» та деякими релігійними організаціями, зокрема «Релігійна громада Святої Варвари», «Монастир ордену малих сестер непорочного Серця Марії», «Бердичівська іудейська релігійна громада».

Серед сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, які використовують ОМС для комунікації з місцевою громадою найбільш ефективними і оперативними залишаються ЗМІ, серед яких донедавна переважала преса. Адже саме ЗМІ є своєрідним містком між органами місцевої влади і громадськістю. Ефективна робота ОМС зі ЗМІ – запорука формування адекватної громадської думки про діяльність органу самоврядування, шлях до створення режиму довіри між громадськістю та місцевою владою.

Взаємодія із ЗМІ здійснюється відповідно до Конституції України [1], Законів України «Про інформацію» [11], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [15], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [8], «Про телебачення і радіомовлення» [17], «Про інформаційні агентства» [10], «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» [6], «Про доступ до публічної інформації» [7]. Також особливим засобом поширення інформації, вага якого у сучасному світі стрімко зростає, є Інтернет. Статус веб-ресурсів не врегульований законодавством України. Однак спрямовувати свою роботу на аудиторію користувачів Інтернету та журналістів Інтернет-видань є однозначно бажаним. Тож налагодження тісних, конструктивних стосунків зі ЗМІ один з пріоритетів в діяльності Бердичівської міської влади.

Висвітлення діяльності ОМС у недержавних друкованих ЗМІ згідно із Законом має здійснюватися на умовах, передбачених договорами (угодами) між ОМС та редакціями друкованих ЗМІ. Діяльність Бердичівської міської

ради, підрозділів виконавчого комітету та комунальних установ, підприємств й організацій протягом останніх років на основі укладених договорів висвітлює видання «РІО-Бердичів». З проявів взаємодії ОСМ зі ЗМІ, автор виділив ті форми роботи, які практикуються місцевою владою:

- проведення індивідуальних зустрічей керівників ОСМ з журналістами (у тому числі, у неформальній обстановці);

- організація інтерв'ю за участю міського голови, його заступників, керуючого справами виконавчого комітету, керівників виконавчих органів міської ради, депутатів міської ради та їх подальше висвітлення у засобах масової інформації;

- забезпечення присутності журналістів на заходах, організованих ОСМ;

- підготовка прес-релізів, аналітичних довідок для представників ЗМІ; організація прес-конференцій, брифінгів; розсилка інформації, повідомлень, анонсів електронною поштою, факсом та sms.

- встановлення спрощеного режиму індивідуальних зустрічей посадових осіб органів самоврядування з журналістами, іншими представниками ЗМІ.

Але проводячи дане дослідження автор встановив, що не всі ці форми використовуються в повній мірі, зустрічі з представниками місцевої влади відбуваються досить рідко і не регулярно, журналісти місцевих ЗМІ не дуже задоволені співпрацею, зокрема йдеться про те, що місцева влада не анонсує суспільно важливих подій, а допуск до міської ради обмежений.

Інформаційна взаємодія ОСМ і громадськості здійснюється також і через офіційний веб-сайт Бердичівської міської ради (далі веб-сайт), за основною адресою berdychiv-rada.gov.ua. Метою функціонування веб-сайту є належна презентація Бердичівської міської ради та її виконавчих органів у мережі Інтернет, забезпечення громадян необхідною інформацією, взаємообмін інформацією з органами державної влади України та ОСМ з питань, пов'язаних з діяльністю Бердичівської міської ради та її виконавчих органів, інформаційна взаємодія з міжнародними організаціями, громадськістю.

Інформаційне наповнення усіх рубрик здійснюється відділом впровадження інформаційних систем і технологій (далі – ВВІСТ) управління економічного розвитку Бердичівської міської ради, а також ВІДКГ виконавчого комітету Бердичівської міської ради з матеріалів, підготовлених посадовими та службовими особами міської ради, установами та організаціями, які належать до комунальної власності міської ради. З пропозицією щодо розміщення інформації на веб-сайті міської ради можуть звернутися інші підприємства, установи, організації, громадські товариства та мешканці територіальної громади, якщо запропоновані матеріали будуть сприяти популяризації, залученню інвестицій, висвітленню значних подій.

Адміністратором офіційного сайту Бердичівської міської ради є ВВІСТ управління економічного розвитку Бердичівської міської ради, який має доступ до редагування матеріалів веб-сайту, а також ВІДКГ виконавчого комітету Бердичівської міської ради

Веб-сайт забезпечує можливість оформлення та надсилання електронних звернень, запису на прийом та відповідних повідомлень. Приймання та опрацювання матеріалів, що надсилаються відвідувачем з веб-сайту, здійснюється загальним відділом виконкому міської ради. Було організовано онлайн-трансляцію засідання сесій Бердичівської міської ради. Крім цього, на сайті Бердичівської міської ради є інформація про депутатів з контактними даними та віртуальна приймальня, де можна звернутися до депутата в режимі онлайн.

В умовах розвитку інформаційного суспільства та електронної демократії соціальні мережі все більше впливають на глобальний інформаційний простір, стають повноцінним майданчиком для ведення діалогу ОМС з місцевою громадою та ефективним інструментом для підвищення результативності їх комунікаційної діяльності. Соцмережі дозволяють вивчити споживачів інформації органу місцевої влади, цільові групи громадськості, зрозуміти, чого вони потребують, «протестувати» комунікаційну кампанію, організувати

рівне з інтернет-спільнотою спілкування з питань, що цікавлять громаду, і групове обговорення проблем, що стосуються діяльності органу влади.

Найпопулярнішою у світі соціальною мережею є «Facebook», яка займає у світі 3 місце за відвідуваністю. Кількість її користувачів наближується до двох мільярдів. Для багатьох вона стала найзручнішим способом спілкування з близькими, замінила електронну пошту та стала головним джерелом інформації та новин [54].

Тож для більш тісного демократичного спілкування з громадськістю в соціальних мережах 26 жовтня 2019 р. була створена офіційна сторінка Бердичівської міської ради у соціальній мережі Facebook. Вона складається з розділів: інформація (адреса, телефон, часи роботи, електронна пошта, посилання на веб-сайт), дописи, світлини, відео, спільнота (загалом вподобань та кількість користувачів), події. Станом на 10 жовтня 2023 року спільнота сторінки налічує 5696 осіб та 2898 вподобань. Періодичність публікування дописів становить 5-7 на день і залежить від головних подій міста [23]. Дописи містять інформацію, яка стосується висвітлення діяльності Бердичівської міської ради, подій, пов'язаних з війною Росії проти України, соціально-економічних новин, заходів, які відбуваються в місті зі спорту, освіти, культури тощо. За активне наповнення і ведення сторінки у Facebook відповідає ВІДКГ.

Згідно статистичних даних, на 10.11.2023 охоплення аудиторії сторінки Бердичівської міської ради у Facebook склало майже 84 тис. осіб. Реагують на допис в середньому приблизно 7-10 осіб, коментарі залишають 5-8 осіб. Найбільшу реакцію та коментарі викликають дописи, пов'язані з військовими подіями, допомогою ЗСУ та загибеллю на війні військових місцевих мешканців. В ході проведеного дослідження, автор з'ясував, що у 2023 році відносно минулого року, дуже зросла невдоволеність населення діями місцевої влади, про що свідчить велика кількість негативних коментарів від різних вікових та соціальних груп місцевої громади.

Свої сторінки в соціальних мережах мають Відділ культури Бердичівської міської ради та комунальні підприємства міста (Водоканал, МКАРС, Бердичівтеплоенерго), де публікуються фото та відео звіти виконаних робіт. Функціонує телеграм-канал, в якому бердичівляни можуть оперативно дізнатися про планові ремонти мереж; відключення води, електроенергії чи тепла, або поставити свої запитання профільним фахівцям.

Використовуючи соціальні мережі в ОМС є можливість оповіщати населення Бердичівської МТГ про важливі події, робити об'яви, залишати оголошення, надавати можливість слідкувати за проведенням чергових сесій. Крім того, за допомогою таких технологій набагато простіше вести певний діалог між міською владою та територіальною громадою. Якщо активно та вчасно слідкувати за подіями на сторінці, можна швидше та ефективніше вирішувати питання, навіть ті, які пов'язані із надзвичайними ситуаціями – аварії, пошкодження, вихід із ладу певних комунальних об'єктів. Але звичайно ж, існують свої недоліки та перешкоди у такій діяльності. Тому, не можна сказати, що соціальні мережі – вирішення усіх комунікаційних питань. Існують проблеми з фільтрацією та достовірністю інформації. Адже доступ до сторінок повинен бути відкритий для кожного члена громади, що іноді призводить до певних непорозумінь. Окрім того, як свідчать статистичні дані серед аудиторії сторінки 79,8 % - жінки, 20,2% - чоловіки; понад 65% складають особи віком від 25 до 50 років, близько 7% особи віком 18-24 роки і лише трохи більше 3% - особи віком понад 65 років. Це свідчить про те, що більшість чоловіків, молодь та особи поважного віку залишаються не охопленими інформаційною взаємодією через соціальну мережу.

2.4. Проблеми взаємодії Бердичівської міської ради з територіальною громадою

Ефективне управління громадами може відбуватись на основі взаємодії місцевої влади та жителів. Маючи цілеспрямований характер, вона веде до відкритого обміну думками, активізації громадськості, більш широкому залученню громадян до місцевих ініціатив, формує відповідальність населення з питань самоорганізації на локальному рівні, формує демократичні цінності, надає можливість поєднувати індивідуальні та колективні потреби та інтереси.

В ході дослідження автор провів соціологічне дослідження з питань взаємодії Бердичівської міської ради з громадськістю, для якого були розроблені анкета для мешканців громади (див. додаток 1) і анкета для представників органів місцевого самоврядування (див. додаток 2). Отримані в процесі дослідження результати вказують на розуміння необхідності взаємодії мешканців громади з ОМС при вирішенні питань Бердичівської МТГ: 100% опитаного населення та 96,2% посадових осіб місцевого самоврядування. Бажання брати участь у вирішенні питань міської територіальної громади мають 68,9% респондентів серед населення, 43,8% - вважають ефективною формою співпраці безпосередні контакти; 62,5% респондентів покладають відповідальність за стан розвитку Бердичівської МТГ на місцеву владу. Серед основних причин, які заважають співпраці громадськості з ОМС, 44% громадян вважають невіру людей у те, що їхній вплив на владу може бути дієвим, 31% мешканців назвали неготовність місцевої влади співпрацювати з громадою, 28% респондентів вказали їх непрозорість та відсутність інформації про рішення ОМС. Серед різних форм діяльності ГО мешканці Бердичівської МТГ важливими визнали ті, які пов'язані з: контролем за діяльністю влади (42%), допомогою людям у відстоюванні ними своїх прав (39%), допомогою соціально вразливим соціальним групам (37%), спільним

виробленням з владою державних рішень (25%), захистом довкілля (23%) (див. додаток 3).

В ході дослідження автор з'ясував, форми та методи взаємодії Бердичівської міської ради та її виконавчих органів з місцевою громадою та виявив певні проблеми та недоліки.

На думку автора, головними причинами невисокого рівня участі громадськості в місцевому самоуправлінні є: високий рівень розчарування громадян в діяльності Бердичівської міської ради та її виконавчих органів; часткове, а в окремих моментах, навіть повне ігнорування ОМС громадських ініціатив, підміна реального врахування думки місцевого населення імітацією співпраці з громадою; невисокий рівень поінформованості громадян про діяльність місцевої влади та існуючі форми громадської участі через недостатню комунікативну взаємодію між Бердичівською міською радою та ЗМІ, громадськістю; високий рівень корупції та недовіру до ОМС; відсутність розробленого та прийнятого Статуту Бердичівської МТГ, де були б прописані форми громадської участі, зокрема: порядок організації та проведення громадських слухань; малоефективна діяльність Громадської та Молодіжної рад та їх недостатня співпраця з ОМС та громадськістю; відсутність моніторингу ефективності громадської участі та взаємодії влади з громадою.

Вище автор зазначав, що на території Бердичівської МТГ діють чимало ГО, благодійних фондів, релігійних громад. На жаль, більшість із них не залучені органами місцевої влади до співпраці. Автор хотів би виділити ряд чинників, що заважають ефективному розвитку їх партнерства: непрозорість діяльності ОМС в цілому, що послаблює можливість здійснювати громадський контроль; непрозорість конкурсного розподілу бюджетних коштів; недостатня активність ЗМІ у висвітленні діяльності місцевої влади; фінансова слабкість ГО, фіктивність певної кількості зареєстрованих ГО; недостатній рівень довіри до ГО з боку громадськості; недостатній рівень конструктивного діалогу та співпраці між ОМС та громадою; відсутність добре відпрацьованої технології спільного виконання соціальних програм та

проектів, систем моніторингу і оцінки результатів; обмеженість ресурсів; пасивність переважної більшості зареєстрованих структурних утворень політичних партій, місцевих ГО, низький рівень участі населення у них, тощо.

Таким чином, на даний час, автор може констатувати не дуже високий рівень громадської участі в діяльності ОМС. Причинами відповідної тенденції, з одного боку є пасивність, розчарування, інертність громадян.

На думку автора, з метою активізації участі мешканців громади в місцевому самоуправлінні ОМС необхідно здійснити наступні заходи: підвищити рівень поінформованості громадян, забезпечити відкритий доступ до інформації; звернути увагу на спосіб подачі інформації, у бік її спрощення та доступності; переглянути кількість штатних одиниць та кадровий склад служб, які забезпечують процеси взаємодії з громадськістю та здійснюють інформування громадян; підвищити рівень координації відповідних підрозділів при здійсненні взаємодії з громадянами, тощо.

Сприятиме активізації громадської участі і активна співпраця Бердичівської місцевої влади з Громадською та Молодіжною радами, та перетворення їх в ефективний орган, здатний реально впливати на процеси вироблення політики. З метою активізації громадської участі Бердичівській міській раді та її виконавчим органам варто розробляти поквартальні плани здійснення консультацій з громадськістю, з чітко визначеним часом, датою та місцем проведення консультацій. До того ж, відповідний план здійснення консультацій з громадськістю має розроблятися за участі та погодженням з громадськістю. Відповідний план має бути розміщено на веб-сайті органу місцевого самоврядування.

2.5. Вплив воєнного стану на співпрацю Бердичівської міської ради з територіальною громадою

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року та введення воєнного стану зумовило появу нових викликів, які постали перед ОМС як в країні, так і зокрема в Бердичівській МТГ.

З метою забезпечення ефективної взаємодії між ОМС, ГО, волонтерами, представництвами в Україні міжнародних гуманітарних організацій та мешканцями місцевої громади під час вирішення питань щодо соціального захисту, забезпечення житлом та зайнятості постраждалого населення, надання психосоціальної, медичної та правової допомоги постраждалому населенню при виконавчому комітеті Бердичівської міської ради створено Координаційний центр підтримки цивільного населення. Це консультативно-дорадчий орган, головне завдання якого підтримка та координація надання допомоги населенню, постраждалому внаслідок збройної російської агресії, зокрема внутрішньо переміщеним особам (далі – ВПО), ветеранам війни, особам з інвалідністю внаслідок війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, іншим постраждалим особам.

З перших днів війни в Бердичівській МТГ організували прийом та реєстрацію ВПО, які змушені були втікати з територій, охоплених війною. Окремим викликом стало їх поселення та забезпечення харчами, одягом, засобами гігієни. На 15.11.2023 на внутрішньому обліку громади зареєстровано 4500 осіб. Розселення людей відбувалося як у приватному секторі, так і в комунальних закладах громади, зокрема школи та дитячі садочки. Оскільки потік біженців збільшувався, то виникла необхідність створення місця компактного проживання ВПО. Завдяки співпраці міжнародних донорів з Публічною бібліотекою з філіями Бердичівської МТГ в місті було започатковано Шелтер (прихисток) для ВПО. Міська влада виділила для нього приміщення на території дитячого садочка №5. Спільними зусиллями донорів, працівників бібліотеки, волонтерів та небайдужих

мешканців громади вдалося в короткий термін встановити душові, укомплектувати кухню, спальні місця. За весь період воєнних дій в Україні у закладі проживало 153 особи з числа ВПО. Міська влада сплачує комунальні послуги.

В реаліях воєнного сьогодення Бердичівська міська рада продовжує співпрацювати з громадськістю. Так з метою допомоги військовим та біженцям між владою та трьома громадськими організаціями – ГО «Центр розвитку сім'ї та дитини «Катафейка», ГО «Діабет і Діти» та ГО «Креативний Бердичів», підписаний меморандум про співпрацю, яким утворено Гуманітарний штаб Бердичівського району. Гуманітарний штаб надає продуктові пакети, одяг та медикаменти, військовим - продукти харчування, за можливості, - спорядження, а також медикаменти.

На території громади діють волонтерські центри різного масштабу, які займаються допомогою ЗСУ, зокрема плетінням маскувальних сіток, виготовленням окопних свічок, сухих борщів, збором та передачею військовим речей першої необхідності, медикаментів, генераторів, тепловізорів, військової амуніції тощо.

З перших днів війни на території громади створено загін територіальної оборони, ОМС у взаємодії з ГО та активними громадянами організували доставку гуманітарної допомоги, її прийом, сортування, видачу потребуючим. Слід зазначити, що до Пункту прийому гуманітарної допомоги речі приносили не лише місцеві жителі, але й доставляли волонтери із-за кордону, зокрема і з дружніх польських та литовських міст-побратимів: Ченстохова, Явор, Седельце.

Неодноразово об'єднавши зусилля місцеві заклади освіти, культури, підприємці тощо проводили для підтримки ЗСУ благодійні ярмарки, в тому числі й регіональні, зокрема «Культурний фронт для ЗСУ» та «ЕтноСильні». Міська влада долучалась до організації та проведення цих заходів шляхом надання дозволів та домовленостями з поліцією на їх проведення.

Отже, в Бердичівській МТГ існує проблема недостатнього використання потенціалу взаємодії влади з громадськістю. Автор може констатувати не дуже високий рівень громадської участі в діяльності органів місцевого самоврядування. Причинами відповідної тенденції, з одного боку є пасивність, розчарування, інертність громадян. Але можна зазначити, що за умов необхідності розв'язання складних проблем воєнного стану є певне підвищення ефективності взаємодії між міською владою, представниками ГО та волонтерських організацій, мешканцями територіальної громади.

РОЗДІЛ 3

СВІТОВИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДОЮ ТА ЙОГО АДАПТАЦІЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ БЕРДИЧІВСЬКОЮ МІСЬКОЮ РАДОЮ

3.1. Польська практика співпраці місцевої влади з громадою

Питання залучення громадян до участі в місцевому самоврядуванні в Польщі регулюється законодавством, відповідно до якого, встановлено два способи такої участі: по-перше, можливість безпосередньо приймати рішення через всенародне голосування (вибори і референдум) або через ОМС, що передбачає приймання рішень із використанням інститутів прямої демократії у формі консультацій [57, с. 68]. Проведення референдуму регулюється Законом про референдум, відповідно до якого на загальнодержавний референдум можуть виноситись питання, які мають особливе значення для держави, також є можливість проведення місцевого референдуму, до питань якого належать припинення повноважень місцевої влади та розгляд важливих проблем громади [40, с. 95].

Оскільки у Польщі діє трирівнева структура адміністративно-територіального поділу «воєводство (найвища ланка місцевого самоврядування) – повіт (середня ланка) – гміна (найменша адміністративна одиниця)», то відповідно до законів «Про гмінне самоврядування» (ст.5 ч.2), «Про повітове самоврядування» (ст.3), «Про воєводське самоврядування» (ст.10) засади і зміст консультацій додатково регулюються ухвалою місцевого органу. Згідно змісту цих положень, єдиним відповідальним органом є рада гміни, рада повіту та сеймик воєводства [44, с. 54].

Гміна – базова ланка польського самоврядування, функціонування якої врегульоване законом «Про гмінне самоврядування» [47]. Фактично – це самоврядна громада мешканців певної території. До компетенції гміни належать усі публічні справи місцевого значення, зокрема у таких галузях, як

міське господарство, освіта, культура, комунальні послуги, охорона здоров'я, охорона громадського порядку тощо.

Досліджуючи активність членів територіальних громад у Польщі, слід зазначити, що в країні активно пропагується ідея участі громадськості в місцевому самоврядуванні, зокрема, у підготовці місцевих програм та рішень органів місцевої влади, що суттєво впливає на практику розв'язання проблем гміни її мешканцями. Так, 16,4% членів територіальних громад протягом року брали участь у прийнятті рішень, спрямованих на вирішення питань місцевого значення більше, ніж 6 разів, 61,3% – 4-6 разів, 22,3% – менше, ніж 4 рази. Загалом близько 80% жителів висловили бажання брати участь в управлінні у власних гмінах.

Для того, щоб отримати підтримку з боку громадськості та з метою забезпечення прозорості власної діяльності ОМС залучають членів територіальної громади до процесу складання відповідного бюджету, проводять громадські обговорення, дебати та публікують проект бюджету. У 5,4% гмін такі форми участі населення в процесі підготовки бюджету застосовувалися більше, ніж 3 рази, 48,7% органів влади залучали громадськість до обговорення місцевого бюджету 2-3 рази, 45,9% – менше двох разів. Обговорення проекту бюджету в громадських організаціях було здійснено у 43,8% гмін, у 47% – проводилися громадські слухання, форуми з питань бюджету чи консультації.

Консультації спрямовані на вивчення інформації про місцеву громаду та її потреби та проводяться з метою моніторингу громадської думки, отримання інформації про місцеву громаду та її потреби, активізації громадян у процесі прийняття рішень; налагодження комунікативного зв'язку, здійснення переговорів щодо політичних рішень або напрямів планованої діяльності. Такі консультації сприяють раціональнішому використанню наявних ресурсів, підвищенню рівня довіри мешканців до місцевої влади, дозволяють уникнути конфліктів між владою та громадою [47].

Однак автор хотів би зазначити, що ефективність таких зустрічей залежить від кількості представників громади та методів спілкування. Адже громадські консультації є малоефективними у тих випадках, коли не представлені різні групи мешканців територіальної громади, тоді на їхній результат впливає відсутність зворотної інформації і можливості моніторингу результатів консультації. Необхідно врахувати те, щоб усі присутні на дебатах мали спільну відправну точку в дискусії.

Для забезпечення ефективної взаємодії ОМС з громадою у Польщі широко застосовуються сучасні технології, зокрема у 90,5% гмін для участі населення у вирішенні питань місцевого значення використовується інтернет.

Здебільшого процес залучення громадян до місцевого самоврядування, насамперед, розвивається на рівні співпраці ОМС з неурядовими громадськими організаціями (далі – НГО), яка регулюється Законом «Про діяльність громадської користі та волонтерство». Відповідно до цього закону ОМС у співпраці з НГО здійснюють діяльність у сфері громадських завдань відповідно до території та завдань, що належать до компетенції органів громадської адміністрації. Така співпраця здійснюється на принципах: взаємодопомоги, суверенності сторін, партнерства, ефективності, чесної конкуренції й відкритості [58].

Взаємодія ОМС та НГО відбувається у випадках коли: НГО виступає представником територіальної громади, інформуючи владу про певні вимоги, побажання, проблеми громадськості; НГО надають безпосередню допомогу мешканцям, в межах своїх компетенцій, відповідно до своїх можливостей, знань та досвіду; НГО приймають участь у розробці стратегії локального розвитку громади, в написанні проєктів на отримання грантів, здійсненні спільних програм тощо.

Кожна гміна в обов'язковому порядку прозоро розробляє план співпраці з НГО період від 2 до 5 років. Щорічно в бюджетах гмін є кошти на тематичні конкурси для місцевих громадських товариств. Ці бюджети є абсолютно

доступними для кожного мешканця та прозорими в частині їх ефективного й цільового використання [45].

Автор вважає тут доречним згадати досвід міської ради міста Щецина, яка у 1999 р. ухвалила «Щецинську Хартію співробітництва Міста з Неурядовими організаціями», в преамбулі якої зазначається важливість та принципи та засади взаємодії ОМС м. Щецин та НГО (Див. Додаток 4). Для реалізації цих засад було створено спеціальне Бюро в справах НГО, головним завданням якого стала реалізація постанови Ради Міста. У бюджеті міста щорічно виділяється рядок, призначений для партнерства з неурядовими організаціями. Кожна така організація, що діє в сферах, які є компетенцією структур міста, може конкурувати за фінансування цієї діяльності з бюджету міста. «Хартія» передбачає три типи такого фінансування: малі дотації, гранти, контракти.

Малі дотації НГО може отримати, якщо в її діяльності на користь міста їй не вистачає відносно невеликої, але необхідної суми грошей. Гроші на такі дотації можуть бути доступними весь бюджетний рік. Конкурс грантів оголошується міським головою раз на рік в червні, одночасно оприлюднюються пріоритети міста, затверджені міською радою, на які виділяються гранти. Контракт між містом та НГО укладається в тому випадку, коли вони доходять обопільної згоди в тому, що НГО краще та дешевше реалізує певне завдання міста, яке і так довелося б фінансувати з бюджету та виконувати раді або її виконавчим структурам. За контрактом місто може покривати 100% потрібних коштів.

Крім фінансування місто допомагає НГО надаючи необхідні приміщення, популяризує діяльність громадських об'єднань серед мешканців громади, сприяє контактам та співробітництву на місцевому, державному, міжнародному рівнях, організує або фінансує навчання активістів. Все це суттєво допомагає використати існуючий в цих організаціях потенціал на користь громади міста Щецина.

Цікавим є досвід участі громадськості у стратегічному плануванні розвитку місцевих громад у Польщі. Яскравим прикладом успішної практики розробки стратегії розвитку є «Стратегія розвитку міста Познань», яка створена в результаті ефективної взаємодії ОМС з громадськістю; були проведені консультації, обговорення, семінари, інтернет-форуми, зустрічі з представниками різних соціальних груп, соціологічні опитування. Саме тому ця Стратегія представляє собою консолідований, структурований перелік підходів до сталого розвитку міста з точки зору досягнення поставлених стратегічних цілей, серед яких зокрема: розвиток інноваційної економіки та підвищення інвестиційної привабливості міста; підвищення значення міста як європейського центру знань, культури, туризму і спорту; покращення якості життя, а також міського простору та архітектури міста; створення мегаполісу Познань (Див. Додаток 5).

Відповідно до чинного законодавства Польщі, зокрема, Закону «Про гмінне самоврядування» [47], гміни мають право створювати допоміжні одиниці – солецтва. Це досить ефективна форма участі польських громадян в управлінні місцевими територіальними громадами. Першочергове завдання допоміжного органу – звертати увагу місцевої влади на проблеми територіальної громади, утримувати та організовувати роботу клубів, бібліотек, різноманітних гуртків, забезпечувати цікаве та змістовне дозвілля для дітей, підлітків, молоді тощо.

Отже, що у Польщі мешканці територіальних громад досить активно беруть участь у вирішенні питань місцевого значення та здійснюють значний вплив на ОМС, а залучення громадян до процесу прийняття рішень на місцевому рівні є практикою, що визначається як громадянами, так і працівниками муніципалітетів, з якими вони часто співпрацюють.

3.2 Залучення громадян до участі у місцевому самоврядуванні Чехії

Територія Чеської Республіки поділяється на 14 країв, які в свою чергу поділяються на окреси, кожен з яких складається з муніципалітетів.

Важливою формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення у Чехії є місцевий референдум. Основними інструментами громадської участі в країні є особисті звернення до міського голови або представника місцевої влади, написання листа до місцевої газети для публікації, зустрічі з міським головою або місцевими представниками, петиції, публічні мітинги, протести.

Питаннями громадської участі у місцевому самоврядуванні займається Міністерство внутрішніх справ Чехії - найвищий орган у сфері державного управління, внутрішньої безпеки, охорони кордонів та електронного урядування в Чеській Республіці, при якому функціонує департамент стратегічного розвитку та координації державного управління. Саме цей департамент безпосередньо займається питаннями місцевого самоврядування та громадської участі.

Найпоширенішою формою громадської участі в місцевому самоврядуванні Чехії є активна участь громадян у регулярних засіданнях муніципальної ради, які обов'язково є відкритими для громадськості й оголошуються заздалегідь із запропонованою програмою. Відповідно до ст. 93 «Закону про муніципалітети» муніципальна служба принаймні за сім днів до засідання муніципальної ради оприлюднює на своїй офіційній дошці місце, час і запропонований порядок денний засідання. Таке ж оголошення може бути опубліковане у звичайному порядку [48].

Крім того останніми роками популярними є й інші форми участі, а саме:

- Опитування громадян, які можуть відбуватися у формі зустрічей ОМС із громадянами (наприклад, популярний захід «Полуденна зустріч із міським головою»), складання анкет про задоволеність громадян розвитком муніципалітетів, опитування на веб-сторінці муніципалітету тощо.

- Бюджет участі, де громадяни визначають пріоритети проєктів державних витрат, голосуючи за найкращі та вирішують, як повинні витратитися гроші. У Чеській Республіці створено мапу бюджетів участі усієї країни [42]. Варто зауважити, що в Україні цей інструмент громадської участі теж є дуже популярним.

- Спільний (партнерський) підхід до створення стратегічного плану розвитку міста. До цього процесу обов'язково залучаються як експерти, так і місцеві жителі, яким муніципалітет надає можливість прокоментувати план і внести пропозиції щодо його вдосконалення. Цей підхід можна побачити, наприклад, у Празі, Брні, Остраві, Їглові.

- Планування громади, яке ґрунтується на тому самому партнерському принципі, що створення міського стратегічного плану розвитку. Представники громади сприяють формуванню та визначенню цілей і потреб у різних сферах суспільного життя (наприклад, соціальні послуги, екологічне планування). Тож такі плани та стратегії найбільш повно відображають інтереси та потреби громадян. Хорошим прикладом міст, які використовують громадське планування та соціальні послуги є міста Пісек та Усті-над-Лабемом

- Муніципальні мобільні додатки, через які громадяни мають можливість надсилати свої пропозиції щодо вдосконалення та скарги, пов'язані із проблемами у громадських приміщеннях, громадському освітленні, дорогах, вивезенні сміття тощо.

- Марафон ідей. Використовуючи певну концепцію, громадяни можуть створити інноваційні рішення тих проблем, із якими вони стикаються у своїх громадах та конкурувати з іншими зі своїми проєктами. Наприклад, Празький інноваційний марафон.

- Проєктний менеджмент і грантова діяльність у місцевому самоврядуванні. Гарним прикладом успішної громади саме в цьому аспекті можна назвати селище Дольні Брежани, з населенням близько 4 000 людей. Розташоване за 25 км від Праги, але в той же час воно повністю незалежне та самостійне. Таким воно стало за допомогою ефективною децентралізації, інвестицій

Європейського Союзу та грантової діяльності, завдяки якій там з'явився Міжнародний центр лазерних досліджень HILASE та Міжнародний науковий інститут ELI Beamlines.

Яскравим прикладом активного залучення громадськості до процесу формування стратегії розвитку громади може слугувати чеське місто Добржани. В першу чергу при ОМС створили Комітет з питань управління процесом підготовки стратегічного плану, до складу якого увійшли представники адміністрації міста, інших установ і ГО. Комітетом було розробив процедуру та форми участі громадян, серед яких зокрема такі, як опитування мешканців (через друковані анкети, телефонні інтерв'ю, он-лайн анкети), дискусійні форуми, відкриті засідання робочої групи, публічні збори, громадські обговорення.

Опитування громадської думки охоплювало як поточні проблеми, так і питання подальшого розвитку. Друковану анкету поширювали серед всіх домашніх господарств міста; на сайті адміністрації міста була опублікована он-лайн версія; анкету також заповнювали учні 8 і 9 класів місцевих шкіл. В результаті опитування було отримано 200 заповнених друкованих анкет, 261 он-лайн анкет та 84 анкети від випускників місцевих шкіл.

Окрім місцевих мешканців в широкому сенсі, метою було залучити конкретні цільові групи, зокрема місцевих підприємців і бізнесменів, місцеві ГО та молодь. Спеціально для цих груп проводились окремі дискусійні форуми. Підприємців та представників місцевих ГО залучали у дискусії в форматі «Діалогу кафе». Обговорення проходило в невеликих групах за окремими столами переговорів, за кожним з яких завжди закріплювалася окрема тема. У ході такого формату було підготовлено три групи обговорень (розглядалося три теми: нинішня ситуація в місті, ризики в області розвитку і можливості для розвитку), а обговорення поділялося у три раунди. Кожен з учасників вибирав одну тему в кожному раунді обговорення і переходив до іншого столу, таким чином, до кінця обговорення всі учасники побували за трьома столами переговорів. Вони моделювали процес прийняття рішень в

місті, обговорювалися пріоритети, детально аналізували тему (наприклад, розглядали сильні і слабкі сторони) і пропонували свої власні рішення.

Публічні збори відбувалися за участі близько 70 делегованих осіб, які представляли різні верстви населення міста. Спочатку учасників ознайомили з результатами опитування та соціально-економічного аналізу міста. Далі на обговорення винесли поточну ситуацію в місті, існуючі проблеми та можливі рішення, питання майбутнього міста. Обговорення проходило дуже жваво і наприкінці зборів були створені робочі групи, які зосередилися на деталях бачення окремих напрямів розвитку: якість житла, транспорт і безпека, життя в місті, розвиток економіки. Члени Комітету координували роботу груп, а результати напрацювань були представлені на заключному громадському засіданні.

3.3 Румунський досвід взаємодії місцевої влади з громадою

В Румунії залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення відбувається через створені громадські дорадчі комітети (далі – ГДК), що складаються з представників місцевої громади. Місцева влада дуже зацікавлена у співпраці з громадськими комітетами, що надають їй рекомендації з багатьох питань. Автор хотів би зазначити, що в країні немає законодавства, яке регулювало б їх діяльність. Ініціатива створення таких комітетів може виходити як від громадян, так і від місцевої влади. Досить часто, саме ОМС є ініціатором створення ГДК, щоб почути думку громадян та запросити їх до участі в місцевих ініціативах.

Зазвичай, ГДК створюються, коли місцева влада має завдання, яке краще вирішувати за умови постійної участі громадян. Саме ОМС визначає, яким питанням займається ГДК, зі скількох членів складається, як вони обираються, скільки часу працюватиме (здебільшого, комітет працює від 1 до 5 років), як часто відбуватимуться засідання тощо. Міська влада надає комітету матеріально-технічну підтримку, зокрема, місце для засідань. помічника для

їх організації, підготовки порядку денного, ведення протоколів; забезпечення доступу до інформації міської влади.

Зазвичай, членами ГДК є волонтери, які можуть бути призначені міською владою або можуть бути обраними громадянами. Призначення членів комітету обов'язково має затвердити міська рада. ГДК можуть мати різні графіки роботи та різне навантаження. Вони можуть бути постійними, виконують свої функції з року в рік, та тимчасовими, які мають конкретне завдання, що мають виконати за певний час. Свою роботу такий комітет завершує письмовим звітом, в якому містяться певні рекомендації. В окремих випадках робота тимчасового ГДК може призвести до створення постійного дорадчого комітету. Саме досвід діяльності ГДК в Румунії підтверджує їх ефективність.

У свого часу в Брасові наслідком проведення громадських слухань з питань бюджету, участь в яких взяли 578 чоловік, стало створення ГДК з питань транспорту. До його складу увійшли 14 волонтерів, які представляли різні професії та сфери діяльності, були призначені на необмежений термін. Основним завданням ГДК була допомога міській владі та органам управління приймати рішення щодо транспорту, на розвиток якого учасники громадських слухань відвели третину бюджету. Зокрема, це питання альтернатив вартості проїзду в громадському транспорті, субсидій, податків, придбання автобусів, маршрутів тощо.

Однією з перших громад в Румунії, яка створила ГДК з питань місцевого бюджету стало місто Турну Магуреле. До складу комітету увійшло 9 осіб, які були призначені мером за рекомендаціями інших представників міської влади. Важливим критерієм їх відбору було розуміння ними фінансових питань. На той момент, ідея ГДК для громади була новою, багато мешканців в неї не вірили. Однак, комітет взяв активну участь в дебатах щодо бюджетної політики, розробив певні рекомендації щодо видатків бюджету, а також шляхів максимізації доходів. Тож ГДК зробив важливий внесок в процес розробки та прийняття бюджету. Таким чином, місцевий бюджет був

розроблений за участю громадян і відображав не лише інтереси політиків, але й потреби громади. ГДК продовжував свою роботу і після прийняття бюджету, працюючи над моніторингом ходу його виконання.

Успішна робота цього ГДК призвела до того, що наступного року в місті Турну Магуреле був створений дорадчий комітет з питань освіти, оскільки фінансування освіти перейшло до місцевого бюджету. Його членами стали директори шкіл. Метою ГДК були обмін інформацією між школами міста, між школами та місцевою владою, визначення проблем фінансування освіти та пошук шляхів їх вирішення. Запровадження ГДК стало важливим нововведенням, яке сприяло посиленню комунікації між освітнім сектором і місцевою владою, підвищенню поінформованості освітян та їх здатності роз'яснювати батькам та іншим зацікавленим сторонам про вплив місцевого бюджету на рішення, що приймаються в сфері освіти.

В румунських містах Пітетсі та Медіас були створені ГДК, до складу яких увійшли активні пенсіонери, що бажали працювати в міській адміністрації на громадських засадах. Комітет в Медіас налічує 27 чоловік, що зустрічаються щоквартально або частіше – на прохання мера. Засідання мають на меті допомогти у вирішенні проблем міста, зокрема, щодо покращення стану довкілля. Членів комітету запрошують на офіційні заходи та інформують про плани розвитку міста. В Пітетсі комітет нараховує 30 пенсіонерів, які зустрічаються щомісяця і обговорюють питання, запропоновані мером, а також проблеми, які вони визначають самостійно. Зокрема, підготовка до свят, прибирання вулиць, питання охорони навколишнього природного середовища, вивезення сміття, проблеми бродячих собак та транспортні питання [46, с. 25-27].

Громадою міста Крістіанів був створений ГДК з питань управління трьома спільними пасовиськами. Щоб вивчити суть проблеми члени ГДК відвідали пасовиська, провели зустрічі із власниками пасовиськ, власниками худоби та овець, мером та працівниками з метою розробки плану створення комітетів з утримання кожного окремого пасовиська. Як наслідок роботи ГДК,

група стала більш задоволеною станом пасовиськ, а доходи від збору плати за користування пасовиськами зросли. Потреба у безпосередньому втручанні міської влади у справі пасовиськ суттєво знизилася.

Досвід діяльності таких громадських інституцій свідчить про поліпшення процесу залучення громадян до місцевого управління, а також стану поінформованості влади про потреби громадян, посилюючи цим демократичні засади муніципальних відносин.

3.4 Можливості втілення зарубіжного досвіду співпраці органів місцевого самоврядування з громадою в Бердичівській міській територіальній громаді

В Бердичівській МТГ, спостерігається невисокий рівень участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Такий стан обумовлений необізнаністю переважної більшості громадян зі своїми правами в цій сфері, практичною відсутністю можливостей брати участь у вирішенні місцевих справ через недостатній рівень правового забезпечення механізму реалізації права на місцеве самоврядування, обмежене фінансування, недостатній досвід муніципальної діяльності членів територіальної громади що пояснюється історичними чинниками. Усе це потребує зміни підходів до розробки нових форм і методів залучення громадян до участі в управлінні місцевими справами з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

Враховуючи все вищесказане, автор вважає, що актуальним для впровадження в практику взаємодії ОМС Бердичівської МТГ із громадськістю, досвід сусідніх країн, особливо Румунії, Чехії та Польщі.

На сьогодні при Бердичівській міській раді створена робоча група, яка працює над розробкою «Стратегії розвитку Бердичівської міської територіальної громади до 2030 року». Тож, на думку автора буде доречним звернутися до досвіду участі громадськості у стратегічному плануванні розвитку місцевих громад у Польщі та Чехії. Зокрема, стануть в нагоді

приклади успішної практики розробки стратегій розвитку у містах Познань (Польща) та Добржани (Чехія). До участі в розробці, формуванні та реалізації стратегії цих міст були залученні широкі кола громадськості: всі небайдужі жителі, науковці, підприємці, представники ГО, місцева влада тощо. Так, у місті Познань процес формування стратегії розвитку міста відбувався заздалегідь встановленим методологічним планом, у якому важливими аспектами розробки були громадські консультації, спеціальні семінари, інтернет-форуми, зустрічі з представниками різних соціальних груп, соціологічні опитування. Під час розробки стратегічного плану розвитку міста Добржани було використано такі форми участі громадськості, як опитування мешканців (через друковані анкети, телефонні інтерв'ю, он-лайн анкети), дискусійні форуми, відкриті засідання робочої групи, публічні збори, громадські обговорення. Таким чином під час роботи над стратегією максимально враховуються думки і побажання мешканців.

Успішні моделі консультацій з громадськістю можна знайти в Австрії, Нідерландах, Франції, Естонії, Болгарії. З точки зору підготовки, організації і проведення консультацій з громадськістю для Бердичівської міської ради буде цікавим досвід Польщі, описаний автором у пункті 3.1.

Кожне місто, містечко, селище має власні історичні особливості, традиції, моделі комунікації всередині громади, економічні та соціальні умови. Для урахування цієї специфіки у процесах врядування та місцевого розвитку громади приймають власні статuti, які належать до основних актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Світовий досвід свідчить, що саме муніципальні статuti та хартії дають територіальним громадам можливість самостійно в межах закону обрати структуру свого управління, забезпечуючи своєрідний плюралізм форм місцевої демократії, створюють умови для формування і впровадження прав та інтересів членів територіальної громади.

Бердичівська МТГ за три роки свого існування так і не розробила свого Статуту. Тож процедурні питання місцевої демократії, такі, як місцеві ініціативи, громадські слухання, громадська експертиза, консультації з

громадськістю тощо не прописані, навіть окремими положеннями. Тому працюючи над створенням статуту громади, автор рекомендував би Бердичівській місцевій раді врахувати досвід європейських країн щодо розробки та прийняття аналогічних місцевих документів. Зокрема, статuti територіальних громад Польщі можуть слугувати зразком для чіткості і лаконічності формулювання статутних положень, німецька практика корисна як приклад мінімального втручання держави у статутний процес, швейцарська - великою роллю самої громади в місцевому самоврядуванні, увагою до боротьби проти кумівства та відсутністю положень, не пов'язаних із правовим регулюванням, а італійська - урахуванням думки меншості та наближеністю статутів до ідеалу «малої конституції». Автор хотів би зазначити, що іноземний досвід важливо не так запозичити, як осмислити та врахувати зроблені висновки при розробці та впровадженні статуту в українських реаліях.

Розуміючи однак, що розроблення та ухвалення статуту може затягнутися, тож можна розпочати з окремих положень: про громадські слухання, про збори громадян за місцем проживання, про місцеві ініціативи. Для цього слід розробити проекти положень, використовуючи кращі зразки, напрацьовані та апробовані на прикладі зарубіжних та вітчизняних громад.

При виконавчому комітеті Бердичівської міської ради працюють дорадчі комісії, зокрема комісія з перейменувань вулиць, нещодавно при Бердичівському міському голові створені консультативно-дорадчі органи – Громадська та Молодіжна ради. Тож автор хотів би звернути увагу ОМС на румунський досвід залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення у вигляді дорадчих комітетів, що складаються з представників місцевої громади, і надають місцевій владі рекомендації з багатьох питань. Слід зазначити, що досвід діяльності таких громадських інституцій свідчить про поліпшення процесу залучення громадян до місцевого управління, а також стану поінформованості влади про потреби громадян. На

думку автора, ознайомлення з таким досвідом дало б змогу ОМС Бердичева покращити роботу дорадчих комісій та розширити сфери їх діяльності.

В муніципалітетах багатьох Європейських країн були затвердженні «хартії демократій», «хартії міст», що прописували та затверджували різні форми взаємодії місцевих органів влади з громадськістю. Особливо це стосується співпраці з місцевої влади з НГО. Так, зокрема, в Польщі використовують системну співпрацю місцевої влади і НГО на основі статутів гмін та окремих програм. Тут був би цікавим для запровадження в Бердичівській МТГ досвід польського міста Щецин, описаний автором у пункті 3.1. Адже на території Бердичівської громади зареєстровано чимало ГО, благодійних фондів тощо, а залучена до співпраці невелика їх частина. Автор вважає, що саме співпраця із ГО має важливе значення для виконання органами місцевого самоврядування їх функцій. А розробка та прийняття подібної до «Щецинської Хартії співробітництва Міста з Неурядовими організаціями» дало б змогу врегулювати політику Бердичівської міської ради стосовно громадських організацій в цілому.

В багатьох країнах Європейського Союзу, розвинений проєктний менеджмент і грантова діяльність у місцевому самоврядуванні. Зокрема, гарним прикладом успішної громади є селище Дольні Брежани, в Чехії, яке стало таким завдяки виграному гранту від Європейського союзу. В зв'язку з цим, автор хотів би зазначити, що деякі Бердичівські ГО та установи, зокрема, Публічна бібліотека з філіями, мають успішний досвід у підготовці проєктів на участь в конкурсах грантів різних іноземних донорів, включаючи структури Євросоюзу та США. Такий досвід неоцінена допомога для місцевої влади у її пошуках додаткового фінансування з позабюджетних джерел як українського так і зарубіжного походження. Саме тому ОМС Бердичева варто залучати такі установи та ГО до написання спільних грантових проєктів для розвитку Бердичівської МТГ, слід використовувати усілякі форми і методи соціального партнерства влади та громадськості, оскільки вони дають значний економічний та соціальний ефект.

Автору видався цікавим досвід Нідерландів у побудові збалансованих відносин місцевих органів влади та населення. В основі такого балансу лежать: постійний облік інтересів населення (велика кількість опитувань, досліджень), контроль та прозорість бюджету та всіх етапів прийняття рішень. Мери здійснюють спільно з урядом контрольні функції та відповідають за співпрацю з громадськістю. Таким шляхом намагаються поживити роботу на місцях, підвищити роль громадськості. Маючи на меті об'єднати владу і населення, держава йде на значні витрати. Наприклад, із бюджету міста Гааги 5% (приблизно 2,5 мільярда євро) йде саме на завдання взаємодії з населенням. Не дивно, що у кожному муніципалітеті Голландії є свої наукові відділи, які спеціально вивчають потреби жителів, їх думки, претензії та інше. У невеликому містечку Арнем проводяться близько 20 опитувань на рік, ведеться статистика, постійний моніторинг громадської думки, що є основою для вироблення соціальної політики у місті, що відповідає запитам мешканців [30, с. 53-57].

Встановлення зворотного зв'язку з громадськістю, публічного діалогу, партнерських стосунків взаємодії органів місцевої влади та інститутів громадянського суспільства, підвищення ефективності механізму залучення громадськості до розроблення та реалізації державної політики на місцевому рівні – питання першочергової ваги, від яких залежатимуть усі подальші дії влади. Для забезпечення кращого реагування органів влади потрібними є подальші зусилля щодо удосконалення інструментів, основних процедур та врахування результатів публічних консультацій при ухваленні рішень.

Хорошим прикладом у цій сфері є досвід Польщі, зокрема програма «Приязна адміністрація», в рамках якої створено інформаційні кіоски з поширення електронної інформації про послуги адміністрацій; інформаційний центр цивільної служби, що зробило доступнішою інформацію про діяльність адміністрацій, послуги й компетенцію органів державної влади та ОМС та їх працівників, можливості розвитку цивільної служби; запроваджено поширення інформації про напрями розвитку та проблеми органів влади,

організацію презентацій і конференцій тощо; розповсюджено довідник, що містить інформацію та пропозиції щодо проблемних питань діяльності адміністрацій, набору, навчання кадрів, розвитку комунікацій тощо. Органи влади всіх рівнів у Польщі постійно і систематизовано інформують громадян питань удосконалення надання адміністративних послуг, проведення конкурсів, спрямованих на покращення роботи. У межах програми «Приязна адміністрація» оцінюються дії адміністрацій, спрямовані на вдосконалення державних послуг. Таким чином проекти, що реалізуються польською владою, ініціюють зміни в адміністраціях, особливо щодо поширення досвіду відкритості дій та надають громадянам інформацію про найважливіші процедури адміністративних органів, спрямованість послуг, документи, оплату.

Одним із сучасних трендів використання інтернет-технологій є створення муніципальних мобільних додатків, які спрощують подання запитів до місцевого органу, дають представникам місцевої спільноти висловлюватись з актуальних питань. Використання можливостей інтернет технологій дає можливість зробити діяльність органів місцевого самоврядування гнучкішою і прозорішою. Зокрема, багато чеських міст пропонують своїм громадянам можливість надсилати пропозиції щодо вдосконалення через муніципальний мобільний додаток. Переважно це скарги, пов'язані із проблемами у громадських приміщеннях, громадському освітленні або дорогах.

Ще одним успішним прикладом може послужити проект «Любіть чисті вулиці», який дозволяє мешканцям лондонського передмістя Льюїшем надсилати текстові або електронні повідомлення про місцеві проблеми, які потребують втручання органів влади. На веб-сайті місцевого органу влади з'являються зображення, які дають змогу мешканцям передмістя стежити за тим, які заходи вживаються для усунення недоліків. Зараз ця ініціатива поширена на всю територію Великобританії .

Автор вважає, що Бердичівська міська рада має достатньо ресурсів, щоб створити подібні додатки. Сучасні технології управління дозволяють приймати економічно ефективні рішення в умовах малих громад.

Отже, ОМС зацікавлені у підвищенні ефективності участі громадян у всіх процесах розвитку територіальної громади, активній співпраці при розробці відповідних стратегій та програм. Світовий досвід свідчить про важливість використання для цього дискусій та дебатів; оглядів та обговорень різних способів участі громадян в ухваленні рішень; опитувань громадської думки; дорадчих механізмів прийняття рішень з питань місцевого значення за допомогою діяльності громадських комітетів, комісій, партнерських рад; публічних зборів населення або окремих груп; нових інформаційних та комунікативних технологій; можливостей громадян допомагати в ухваленні місцевих рішень на різних етапах. Адаптація позитивного зарубіжного досвіду стосовно підняття рівня безпосередньої участі громадян в місцевому самоврядуванні в Бердичівській МТГ має відбуватися за обов'язкової умови врахування вітчизняних реалій та традицій місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі вдалося досягнути поставленої мети, яка полягає у дослідженні специфіки взаємодії ОМС з територіальною громадою. На підставі здійсненого дослідження сформульовано такі основні висновки.

1. Автором встановлено, що у вітчизняній та зарубіжній науці, незважаючи на досить значний інтерес науковців до проблеми взаємодії ОМС з громадою, її комплексний системний аналіз не здійснювався, що вказує на необхідність подальшого її ґрунтовного та всебічного дослідження. У перспективі таких досліджень, зокрема, необхідно:

- проаналізувати існуючі наукові джерела, український та світовий досвід формування і реалізації співпраці територіальної громади з ОМС;

- визначити перспективи та пріоритетні напрямки розвитку громади саме через її вплив на діяльність органів місцевої влади;

- визначити механізми державного управління, сформулювати практичні рекомендації стосовно здійснення державної політики, яка б сприяла розвитку співпраці мешканців громади, ГО, органів самоорганізації населення з ОМС.

2. Охарактеризовано законодавче забезпечення співпраці ОМС з громадою. Вивчені в ході дослідження нормативно-правові акти дозволяють автору зробити висновок, що сучасне українське законодавство загалом відповідає вимогам, що ставляться у світі до демократичних держав, створюючи всі необхідні передумови для самостійного вирішення громадськістю питання участі у прийнятті та реалізації рішень ОМС. Але, разом із тим, існують певні прогалини в законодавстві стосовно процедур та механізмів співпраці ОМС з територіальною громадою, що зумовлює необхідність прийняття нових та вдосконалення існуючих законодавчих норм, які забезпечували б процедури взаємозв'язку ОМС та громади.

3. Визначено основні засади діяльності та функції Бердичівської міської ради. Бердичівська місцева рада є представницьким органом громади, через

які громадяни реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні, мають можливість відстоювати свої інтереси, розвивати етнічно-культурні особливості місцевої спільноти у поєднанні з загальнодержавними цінностями. Основними завданнями виконавчого комітету Бердичівської міської ради є: виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, рішень міської ради; забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина; виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин програм їх національно-культурного розвитку; створення умов для забезпечення життєво важливих потреб та законних інтересів всіх верств населення; підготовка та виконання місцевого бюджету; взаємодія з іншими органами влади і місцевого самоврядування; розвиток місцевої демократії. Відповідно до цих завдань визначаються і функції місцевого самоврядування, під якими розуміють основні напрямки діяльності територіальної громади, ОМС по вирішенню завдань місцевого самоврядування.

4. Охарактеризовано служби забезпечення участі громадян у самоврядуванні Бердичівської міської ради. Здійснено аналіз діяльності, завдань та функцій служб забезпечення участі громадян у місцевому самоврядуванні, серед яких зокрема: участь громадян у визначенні напрямів самоврядної політики, досягнення порозуміння між ОМС і всіма пов'язаними з ними суспільними групами, забезпечення реалізації прав та інтересів членів територіальної громади, формування іміджу ОМС, комунікативна функція. Саме тому сьогодні важливо, щоб керівники ОМС усвідомили важливість функціонування службових зв'язків із мешканцями територіальної громади. Відділи та служби взаємодії та комунікації з громадськістю в ОМС мають спрямовувати свою діяльність на створення належних умов співпраці між владою та громадою, організувати постійний зв'язок з населенням, що буде сприяти покращенню іміджу ОМС та збільшенню довіри до них з боку громадськості.

5. В ході дослідження з'ясовано форми та методи взаємодії Бердичівської міської ради та її виконавчих органів з територіальною громадою та окреслено специфіку залучення Бердичівської громадськості до місцевих ініціатив. Взаємодія на місцевому рівні має особливу форму, за якої відбувається поєднання владних повноважень місцевої ради та прав жителів громади. Залучення громадян до прийняття рішень у місцевому самоврядуванні в своїй основі вимагає впровадження стратегічного підходу до участі мешканців в управлінні, послідовного використання різноманітних форм, напрямків та механізмів взаємодії ОМС з громадськістю, стимулювання активності та ініціативності мешканців територіальної громади, забезпечення реалізації їх самоврядного потенціалу. Встановлено, що Бердичівська міська рада та її виконавчі органи з різним успіхом намагаються використовувати всі рівні реалізації взаємодії з мешканцями громади: інформування; консультування; залучення.

6. Визначено певні проблеми та недоліки взаємодії Бердичівської міської ради з територіальною громадою. Незважаючи на різноманітність форм участі громади в місцевому самоврядуванні, автор хотів би відзначити пасивність мешканців Бердичівської МТГ, низький рівень участі жителів у самостійній, під власну відповідальність діяльності з вирішення питань місцевого значення. ОМС м. Бердичева варто звернути увагу на те, що владні рішення та пропозиції з готовністю сприймаються громадськістю, якщо їх думка врахована в процесі підготовки до прийняття цих рішень, тому варто активно залучати місцевих жителів до процесу ухвалення рішень, особливо тих, кого ці рішення безпосередньо торкнуться. Бердичівській міській владі варто відмовитися від розгляду жителів територіальної громади як клієнтів органів влади, пасивних споживачів управлінських послуг, розробити та впроваджувати заходи, які б сприяли залученню місцевої громади до місцевого самоврядування, підвищенню їх активності, ініціативності в суспільно-політичному житті громади, ефективної участі у вирішенні питань місцевого значення. Ефективність кожної з форми участі громадськості в

місцевому самоврядуванні буде залежати від трьох основних чинників: нормативно-правового врегулювання цих механізмів на місцевому рівні; поінформованості громади щодо цих механізмів; наявності у мешканців відповідних знань та навичок щодо використання того чи іншого механізму.

7. Розглянуто особливості польської практики взаємодії ОМС та громадськості. Досліджуючи активність членів територіальних громад у Польщі, автор дійшов висновку, що в даній країні ідея участі населення у підготовці місцевих програм та рішень органів влади широко пропагується, що сприяє активній участі мешканців територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення та дозволяє громаді значно впливати на ОМС та їх посадових осіб. Польський досвід також показує, що процес залучення громадян до місцевого самоврядування, насамперед, розвивається на рівні неурядових громадських організацій.

8. Проаналізовано роль громади у місцевому самоврядуванні Чехії.

У Чехії місцеві муніципалітети широко використовують проєктний менеджмент і грантову діяльність, партнерський підхід до створення стратегічного плану розвитку територіальної громади, активно залучають мешканців громади до формування та визначення цілей і потреб у різних сферах суспільного життя, внесення цікавих пропозицій тощо. Громадяни приймають участь у регулярних засіданнях муніципальної ради, можуть вирішити, як розподілити частину муніципального бюджету, пропонуючи проєкти державних витрат і голосуючи за найкращі. Для отримання зворотного зв'язку багато муніципалітетів використовують зустрічі з громадськістю та різноманітні опитування, створюють муніципальні мобільні додатки.

9. Вивчено досвід взаємодії румунської місцевої влади з громадськістю. В Румунії залучення громадян до участі у вирішенні питань місцевого значення відбувається через створені громадські дорадчі комітети, що складаються з представників територіальної громади. Місцева влада дуже зацікавлена у співпраці з громадськими комітетами, що надають їй

рекомендації з багатьох питань. Досвід діяльності таких громадських інституцій свідчить про поліпшення процесу залучення громадян до місцевого управління, а також стану поінформованості влади про потреби громадян, посилюючи цим демократичні засади муніципальних відносин.

10. Окреслено перспективи втілення європейського досвіду співпраці Бердичівської міської ради з громадськістю. В ході дослідження автор дійшов висновку, що взаємодія ОМС Бердичівської МТГ із громадою потребує зміни підходів до розробки нових форм і методів залучення громадян до участі в управлінні місцевими справами з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Територіальні громади зарубіжних країн суттєво впливають на процеси прийняття рішень ОМС та й самі здатні приймати рішення з окремих питань. ОМС зацікавлені у підвищенні рівня участі населення у вирішенні питань місцевого значення. У цьому напрямі вкрай важливим є використання: дискусій та дебатів; оглядів та обговорень різних способів участі громадян в ухваленні рішень; опитувань громадської думки; дорадчих механізмів прийняття рішень з питань місцевого значення за допомогою діяльності громадських комітетів, комісій, партнерських рад; публічних зборів населення або певних груп; нових інформаційних та комунікативних технологій; можливостей громадян допомагати в ухваленні місцевих рішень на різних етапах. Адаптація зарубіжного досвіду стосовно заохочення мешканців територіальної громади до безпосередньої участі в місцевому самоуправлінні в Бердичівській МТГ має обов'язково відбуватися за умови врахування вітчизняних реалій та традицій місцевого самоврядування.

11. Подальші дослідження мають зосереджуватися на розробці шляхів ефективного проведення діалогу ОМС з громадою на принципах партнерства, довіри, прозорості, відкритості та взаємоповаги; визначення конкретних напрямків взаємодії ОМС з громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
2. Європейська декларація прав міст. URL: <http://www.eu.org.ua/index.php?page=1206> (дата звернення: 12.03.2023).
3. Європейська Хартія місцевого самоврядування. URL: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036. (дата звернення: 15.03.2023).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 / Ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997. Офіційний вісник України. 1998. № 13 / № 32. С. 270.
5. Про громадські об'єднання: Закону України від 22.03.2012р. №4572 VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. №1.
6. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.97 р. № 540/97-ВР. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.03.2023).
7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011р. №2939-VI. Дата оновлення: 19.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>. (дата звернення: 12.04.2023).
8. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII. Дата оновлення: 16.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>. (дата звернення: 14.04.2023).
9. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 04.04.2023).
10. Про інформаційні агентства: Закон України від 28.02.1995 № 74/95-ВР. Дата оновлення: 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 06.04.2023).

11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Дата оновлення 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (дата звернення: 06.04.2023).

12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. Дата оновлення: 13.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 14.03.2023).

13. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 № 281-XIV. Дата оновлення: 22.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text>. (дата звернення: 04.04.2023).

14. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 №2625-III. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>. (дата звернення: 14.04.2023).

15. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 р. № 539/ 97-ВР. Дата оновлення 16.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.03.2023).

16. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. Дата оновлення: 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>. (дата звернення: 01.04.2023).

17. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 № 3759-XII. Дата оновлення: 16.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>. (дата звернення: 06.04.2023).

18. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakononline.com.ua/do> (дата звернення: 10.04.2023).

19. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Житомирської області: Розпорядження Кабінету

Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 711-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 05.04.2023).

20. Бабінова О. Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю як предмет теоретичного аналізу. *Вісник НАДУ*. 2004. № 3. С. 345-353.

21. Баштанник В.В. Державне управління в системі владнопартійної взаємодії. Київ, 2002. 20 с.

22. Беззубко Л.В. Про деякі механізми взаємодії членів громади з органами місцевого самоврядування. *Менеджер ДонДУУ*. 2007. №1 (39). С. 76-81.

23. Бердичівська міська рада: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/Berdychiv.rada>. (дата звернення: 11.04.2023).

24. Бобро А. Досвід реалізації функції забезпечення зв'язків урядів з громадськістю в країнах Європейського Союзу і США та напрями використання його в Україні. *Формування демократичного та ефективного державного управління в Україні: матеріали наук. практ. Семінару (11-12 березня 2002 р.)*. Київ, 2002. С.305-312.

25. Взаємодія з громадськістю в умовах реалізації адміністративної реформи. Івано-Франківськ, 2012. 195 с.

26. Вінцукевич К.М. Громадські організації у політичному процесі сучасної України. Київ, 2010. 20 с.

27. Висоцька С.М. Удосконалення діалогу органів влади і громадськості на регіональному рівні. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. №2. С.17-21.

28. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин. Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2007. 236 с.

29. Гуріна Л. Зв'язки із громадськістю в органах державної влади: зб. наук. праць. Національний університет «Острозька академія», 2013.

30. Демида І. Взаємовідносини держави та громадського суспільства в зарубіжних країнах: досвід для України. *Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством* : матеріали наук.-практ. конф. (Одеса, 28 квіт. 2016 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. С. 53–73.
31. Завальна, Ж. Щодо питання врегулювання взаємодії органів публічної влади у договірних формах. *Право України*. 2010. №7. С.176-181. (177)
32. Іванченко В.М. Актуальні проблеми наукових досліджень державної політики сприяння розвитку партійно-політичної системи України. *Стратегічні пріоритети*. № 3 (12). 2009 р. С. 87-92.
33. Ковальчук І. В. Проблеми та перспективи реформи децентралізації в Україні на сучасному етапі. *Modern Science Moderní věda*. 2017. С. 143-152.
34. Кожушко С. Взаємодія як філософське й психологічне поняття. URL: <http://social-science.com.ua/article/1221> (дата звернення: 04.03.2023).
35. Кононенко М.М. Соціальна солідарність: витоки, зміст та значення для ефективної взаємодії місцевої влади з громадянами. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Харків, 2007. № 2 (32). С. 160-167.
36. Кононенко М.М. Соціальна солідарність в європейській державно-управлінській думці. *Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади*: матер. II Всеукраїнської наук. практ. конф. (4 грудня 2007 р.). Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. С. 86-89.
37. Купрій В. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади. Київ: Макрос, 2011. 200 с.
38. Куценко Ю. Участь громадян у місцевому самоврядуванні: пошук і варіанти. *Управління сучасним містом*. 2002. № 7-9 (7). С. 68-73. (69-70)
39. Ладиченко В. Проблеми взаємодії держави і громадянського суспільства. *Публічне право*. № 4 (24). 2016. С. 18-25.
40. Лендъел М. О. Місцева демократія у країнах Центральної і Східної Європи : монографія. Ужгород: Мистецька Лінія, 2011. 687 с.

41. Малаш С.М. Проблематика взаємовідносин між органами виконавчої влади та громадськістю. *Державне управління: теорія та розвиток*. 2017. № 9. С.21-27.
42. Мапа бюджету участі у Чеській Республіці. URL: <https://www.participativni-rozpocet.cz/participativni-rozpocet/> (дата звернення: 16.04.2023).
43. Новак В.В. Організаційно-правові питання соціального партнерства органів державної влади та громадських об'єднань в Україні: стан та перспективи розвитку. Київ, 2008. 20 с.
44. Організація місцевого самоврядування Республіки Польща. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/orhanizatsiia-mistsevoho-samovriaduvannia-respubliki-polshcha/>. (дата звернення: 12.04.2023).
45. Польща – кроки назустріч. URL: <http://protruskavets.org.ua/polscha-ukrajina-kroky-nazustrich/>. (дата звернення: 12.04.2023).
46. Посібник з участі громадськості: проєкт «голос громадськості / за ред. Д.Г. Холдар, О. Захарченко. Київ: Дизайн-студія «Медіа», 2002. 149 с.
47. Про гмінне самоврядування: Закон Республіки Польща від 8 березня 1990 р. URL: <https://www.csi.org.ua/publications/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/>. (дата звернення: 13.04.2023).
48. Про муніципалітети (Zákon o obcích): Закон Чехії від 15 травня 2000 р. № 128/2000. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128> (дата звернення: 16.04.2023).
49. Публічне управління: термінол. слов. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ: НАДУ, 2018. 224 с.
50. Софій О. З. Залучення громадян до процесу прийняття рішень органами місцевої влади шляхом використання потенціалу громадських консультацій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С. 112–117.

51. Стаскевич Ю.М. Взаємодія органів місцевого самоврядування і громадянина в умовах децентралізації влади. URL: <http://oaji.net/articles/2014/797-1400183104.pd>. (дата звернення: 26.03.2023).
52. Суспільство та влада: механізми взаємодії: навч.- метод. матер. Київ: НАДУ, 2013. 80 с.
53. Теорія управління в органах внутрішніх справ: навч. посіб. / за ред. В. А. Ліпкана. К.: КНТ, 2007. 884 с.
- 54 FACEBOOK: Історія створення найбільшої соцмережі у світі. URL: <https://mohytych.com.ua/facebook-istoriya-stvorennya-naybilshoyi-sotsmerezhi-uvsviti/>. (дата звернення: 15.04 2023).
55. Халецький А. В. Зв'язки органів державної влади з громадськістю: інформаційна взаємодія. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 12.
56. Янг Е. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: практичний посібник для радників з державної політики у Центральній та Східній Європі. Київ: «К.І.С.», 2003. 120 с.
57. Rajczyk R. Komunikowanie lokalne w Polsce: o instrumentach polityki komunikacyjnej samorządów / R. Rajczyk, P. Szostok. – Katowice : Wyd. Gnome, 2013. – 175 s.
58. Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet>. (дата звернення: 08.04 2023).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

АНКЕТА 1

**Визначення рівня знань населення з питань взаємодії ОМС з
громадськістю**

Шановний респондент! Просимо Вас відповісти на запитання. Дані матеріали спрямовані на соціологічне дослідження з питань місцевого самоврядування та допоможуть визначити шляхи розвитку взаємодії ОМС та громадськості. Вам необхідно вибрати свою відповідь із запропонованих варіантів, виділивши її, або надати власну у останньому пункті.

1. Чи Ви маєте досвід роботи у громадських організаціях тощо?

- а) так   б) ні   в) не можу надати відповідь   г) мене це ніколи не цікавило
д)   Ваш   варіант   відповіді

_____

2. Які форми діяльності громадських організації для Вас є найважливішими?

_____

3. Хто повинен вирішувати питання життєзабезпечення Бердичівської МТГ, планування заходів, на які будуть витратитись кошти місцевого бюджету? _____

4. Які проблеми територіальної громади Вас турбують?

_____

5. Чи маєте Ви довіру до органів місцевого самоврядування?

- а) так   б) ні   в) не можу надати відповідь
г) Ваш варіант відповіді _____

6. Чи бажаєте Ви залучитись до вирішення питань територіальної громади?

- а) так   б) ні   в) не можу надати відповідь
г) Ваш варіант відповіді _____

ДОДАТОК 3

Результати та висновки отримані у процесі дослідження

За результатами дослідження рівня знань населення з питань місцевого самоврядування та форм реалізації їх права на участь місцевому самоврядуванню на рівні громади (анкета №1.1) отримані наступні результати:

1. Більшість респондентів (71,9%) не залучались до роботи у громадських організаціях, 9,4% з них, взагалі, ніколи не цікавились їх роботою. Лише 28% опитаних мають відношення до діяльності громадських організацій.

2. Серед різних форм діяльності громадських організацій для респондентів найбільш важливими є ті, які пов'язані з контролем за діяльністю влади (42%), допомогою людям у обстоюванні ними своїх прав (39%), допомогою соціально вразливим соціальним групам (37%), спільним виробленням владою державних рішень (25%), захистом довкілля (23%).

3. На питання хто повинен забезпечувати життєдіяльність в місті/селі та планувати заходи на які будуть витратитись кошти місцевого бюджету, 28% респондентів зазначили «усі мешканці». Більшість опитаних (53,1%) віднесли це до компетенції місцевої влади, надавши наступні відповіді: органи місцевого самоврядування - 15,6%, голова громади - 28%, депутати місцевих рад – 9,4%.

4. Здебільшого люди на рівні громади бідкаються з питань неякісних доріг – 62,5%, вуличного освітлення - 34,4%, культури та молодіжної політика – 28%, проблем ВПО – 28%, безпритульних тварин – 25%, безробіття - 3,1%.

5. Взагалі, довіру до органів місцевого самоврядування мають 87,5% респондентів, з яких половина (43,8%) – частково довіряє. Відповіді «ні» надали 12,5% опитаних.

6. Бажання залучитись до вирішення питань Бердичівської МТГ мають 68,9% респондентів. Категоричне «ні» відповіли 28% опитаних, не змогли надати відповідь – 3,1%.

7. З огляду на попередні результати, при бажанні бути залученим до вирішення питань міста/села, лише 46,9% респондентів відчують у собі достатній потенціал знань та умінь для участі у вирішенні проблем громади (з яких 15,6% – частково). Ніколи не думали про це – 34,4% опитаних, 18,8% надали відповідь «ні».

8. Усі респонденти одноставно вважають, що місцевій владі потрібно залучати громадськість до вирішення питань Бердичівської МТГ.

9. На дев'яте питання не усі респонденти надали відповідь. За отриманими результатами 28% опитаних вважають, що відповідальність покладено на усіх мешканців без виключення. 62,5% респондентів зазначили що відповідальна на стан розвитку міста/села місцева влада: 37,5% – голова, 15,6% – органи місцевих рад та органи виконавчої влади місцевого рівня, 9,4% – депутати місцевих рад.

10. Поняття «територіальна громада» на думку 46,9% респондентів має наступне змістовне визначення: люди, що проживають постійно на території населеного пункту. Ще 9,4% опитаних пов'язали це поняття з об'єднаною територіальною громадою.

11. Більшість з опитаних (53,1%) не надали відповідь на дванадцятье питання, зазначивши, що «ніколи про це не думали». Серед відповідей, опитаними перелічені наступні форми взаємодії:

робочі групи – 31,3%

громадські ради – 31,3%

спільні проекти – 28%

через програми – 15,6%

обговорення, звіти, інформування, зустрічі, збори – 3,1%

12. Основними причинами, які заважають співпраці громадськості з ОМС, 44% респондентів вважають невіру людей у те, що їхній вплив на них може бути дієвим, 31% - неготовність органів влади і місцевого самоврядування співпрацювати з громадськістю, 28% респондентів зазначили їх непрозорість та відсутність інформації про рішення ОМС, інші причини назвали 7%, не змогли відповісти – 12%.

13. Серед заходів активізації населення до залучення в процес вирішення місцевих питань, респондентами виділено наступні:

інформування, відкритість, безпосередні контакти – 43,8%

більше підтримки громадським ініціативам – 28%

здійснення ремонту доріг, благоустрій населеного пункту – 9,4%

обов'язкове виконання обіцяного – 3,1%

співпраця з активістами – 3,1%

За результатами дослідження рівня знань представників органів місцевого самоврядування з питань взаємодії з громадськістю (анкета №1.2) отримані наступні результати:

1. На перше питання «Чи вважаєте Ви що громадськість є дієвим помічником органу місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення?» 92,3% респондентів надали відповідь «так», 7,7% – «ні».

2. Дуже цікавим є результат відповідей щодо визначення змісту поняття «територіальна громада». Так, посадові особи місцевого самоврядування у більшості (76,9%) надали відповіді що відповідають нормам чинного законодавства, відокремивши основні елементи «люди», «проживають на певній території», «майно громади», «існування законодавчого підґрунтя». Ще по 3,8% респондентів надали відповіді в яких виокремленими елементами визначення «територіальна громада» є: 1) «люди», 2) «громадяни», «проживання на певній території», «спільні інтереси», 3) «активні мешканці населеного пункту», 4) «територія». Відповідь не надали 7,7% респондентів.

3. На важливість та необхідність залучати громадськість до вирішення питань міста/села звернули увагу 96,2% респондентів, лише 3,8% сумніваються у доцільності такої співпраці.

4. Серед форм взаємодії з громадськістю респонденти виокремили наступні: громадські обговорення – 30,8%, місцеві ініціативи – 23,1%, інформування населення через ЗМІ, інтернет – 23,1%, збори мешканців – 15,4%, громадські слухання – 7,7%, звернення до органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб – 7,7%, консультації з громадськістю – 7,7%, заходи культурно-масового спрямування – 7,7%, співпраця з громадськістю – 7,7%, петиції – 3,8%, громадська рада – 3,8%. «Не маю відповіді» або «затрудняюсь» відповіли 15,4% опитаних.

5. Ефективними, на думку респондентів, на рівні їх громад формами співпраці органів місцевого самоврядування з громадськістю є: інформування через соціальні мережі, ЗМІ, сайт – 19,2%, реалізація місцевих ініціатив – 19,2%, проведення громадських обговорень – 15,4%, організація різноманітних заходів на основі співпраці (акції з благоустрою, озеленення тощо) – 11,5%, проведення зборів мешканців, які надають можливість безпосереднього спілкування – 7,7%, організація семінарів – 7,7%, функціонування органів самоорганізації населення – 3,8%, проведення заходів на основі співфінансування – 3,8%, культурно-масових заходів – 3,8%, діяльність з громадськими організаціями – 3,8%, впроваджений громадський бюджет – 3,8%, проведення звітування перед громадою – 3,8%. Майже чверть опитаних (23,1%) мають певні труднощі при відповіді.

6. Для активізації населення до вирішення питань місцевого значення респонденти виокремили наступні заходи та напрями: необхідність збільшити інформування населення про діяльність місцевої влади через офіційний сайт, соціальні мережі та інші ЗМІ – 30,8%, консультацій з громадськістю – 11,5%, проведення опитувань з різноманітних питань – 11,5%, впровадження або вдосконалення громадського бюджету – 7,7%, місцевих ініціатив – 7,7% та форм співпраці (спільні проекти, акції з благоустрою, озеленення тощо) –

7,7%. Як форму активізації населення до життя громади 3,8% респондентів зазначили культурно-масові заходи, громадські обговорення, створення окремого відділу по роботі з громадськістю, організація спільних навчальних заходів з питань місцевого самоврядування, запровадження е-петиції, відкритість місцевої влади. 34,6% опитаних не надали відповідь на дане питання або зазначили про те, що ніколи не замислювались над цим питанням.

ДОДАТОК 4

«Щецинська Хартія співробітництва Міста з Неурядовими організаціями», в преамбулі якої зазначається:

«Рада міста Щецина:

зважаючи на те, що метою діяльності Міста є задоволення потреб його мешканців;

зважаючи на те, що істотною рисою і підставою для успіху демократично організованої територіальної громади є громадянська активність її мешканців;

зважаючи на те, що громадська діяльність осіб, об'єднаних в неурядові громадські організації, зміцнює в них свідомість власної відповідальності за оточення та свою територіальну громаду;

зважаючи на те, що добре функціонування громадських організацій створює сприятливі умови для посилення зв'язків у громаді і сприяє побудові громадянського суспільства;

зважаючи на те, що діяльність неурядових організацій дозволяє ефективніше задовольняти потреби конкретних груп мешканців міста, завдяки кращій обізнаності в цих потребах та підприємливості в тих сферах, які не опікуються структурами Міста;

зважаючи на те, що вправне функціонування НГО дозволяє розвантажити громадський сектор від реалізації частини його завдань;

маючи переконання, що допомога від НГО є реалізацією конституційного принципу субсидіарності, спрямованої на зміцнення самоврядування громадян та їх спільнот;

маючи переконання, що будь-яка співпраця з громадянами повинна реалізовуватися на партнерських засадах;

схвалює нинішню «Щецинську Хартію співробітництва Міста з Неурядовими організаціями» як вираз політики Міста стосовно НГО».

ДОДАТОК 5**«Стратегія розвитку міста Познань»**

Передбачає досягнення наступних стратегічних цілей:

1. Розвиток інноваційної економіки та підвищення інвестиційної привабливості міста:

- покращення просторових, інфраструктурних та адміністративно-правових умов для інноваційних підприємств;

- зростання конкурентоспроможності інноваційних підприємств через співробітництво з вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами.

2. Підвищення значення міста як центру знань, культури, туризму і спорту:

- зміцнення позиції Познані як європейського наукового та академічного центру шляхом інтернаціоналізації освіти;

- розширення рекреаційних та спортивних пропозицій для мешканців і гостей міста;

- здобуття визнання як міжнародного центру культури і туризму.

3. Покращення якості життя, а також міського простору та архітектури міста:

- раціональне управління природними ресурсами та відходами;

- покращення привабливості публічних просторів;

- ревіталізація деградованих територій;

- підвищення свідомості мешканців у галузі охорони здоров'я суспільства;

- розвиток соціального капіталу та розбудова громадянського суспільства.

4. Створення мегаполісу Познань:

- промоція Познані серед європейських мегаполісів;

- підвищення цілісності мегаполісу через просторово-функціональну інтеграцію міста з гмінами агломерації.